

HİSTİNAF KANUN YOLU VE UYGULAMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

Dr. Ali PEHLİVAN**

Öz

İstinaf, ceza muhakemesinde öngörülmüş olağan kanun yollarından birisidir. Bu kanun yolu, bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamasıyla birlikte 20 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yargı makamlarınca verilen bazı kararların hatalı olması kaçınılmazdır; çünkü bu kararlar insan olan hakimler tarafından verilmektedir. Kararlardaki hataların ortadan kaldırılabilmesi için, bu kararların kural olarak daha üst bir yargısal makamca gözden geçirilerek denetlenmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle hukuk sistemlerinde çeşitli kanun yolları öngörülmüş ve yargılamanın taraflarına kanun yollarına başvurma hakkı tanınmıştır. Taraflara kanun yoluna başvurma hakkının tanınması gerekmele birlikte, bu başvuru üzerine yapılacak incelemenin kapsamıyla ilgili bir zorunluluk öngörülmemiştir. Bu itibarla kanun yolunda, kararın maddi ve hukuki yönden denetlenmesi mümkün olabileceği gibi kararın hukuki yönden denetimiyle yetinilebilir; dolayısıyla kararın hem maddi hem hukuki yönden denetlenebileceği istinaf kanun yolunun kabul edilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Süresi içerisinde yapılan istinaf başvurusu, kararın kesinleşmesini engellemektedir; bu nedenle istinaf olağan kanun yoludur. İstinaf ile diğer olağan kanun yolları olan itiraz ve temyiz arasında önemli farklar vardır. Kararın hukuki denetiminin yanı sıra maddi yönden denetlenmesi, istinaf kanun yolunun en önemli güvencesi olarak kabul edilmektedir. İstinaf kanun yolunun yaklaşık üç yıllık uygulamasında; istinafin en önemli güvencesi olarak belirtilen kararın maddi yönden denetimi pek de gerçekleşmemiş, istinaf incelemelerinin tamamına yakını dosya üzerinden karara bağlanmıştır. Genişletilmiş temyiz niteliğindeki istinaf kanun yolunun kaldırılması uygun olacaktır. Genişletilmiş temyiz, uzun yıllardan bu yana Yargıtay tarafından başarıyla uygulanmaktadır. Bu

H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Kendilerini Aralık 2006'daki doktora yeterlilik sınavında tanıma fırsatı bulduğum, yaşamda ve hukukun birçok farklı dalında derin bilgiye sahip, her konuda desteklerini hissettiğim Sayın Hocam Durmuş TEZCAN'a sonsuz şükran, saygı ve sevgilerimle...

** Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Misafir Öğretim Üyesi (e-posta: ali_pehlivan@yahoo.com) ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2040-6134> (Makalenin Geliş Tarihi: 15.01.2019) (Makalenin Hakemlere Gönderim Tarihleri: 17.01.2019-17.01.2019/Makale Kabul Tarihleri: 07.02.2019-24.02.2019)

nedenle istinaf kanun yolunun kaldırılmasıyla birlikte genişletilmiş temyizle ilgili yasal düzenleme yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler

İstinaf, kanun yolu, cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkı, olağan kanun yolu, bölge adliye mahkemesi, genişletilmiş temyiz

APPEAL TO THE REGIONAL COURT AND THE EVALUATION OF ITS IMPLEMENTATION

Abstract

Appeal to the Regional Court of Justice is an ordinary legal remedy regulated under criminal procedure. This legal remedy was enacted on 20 July 2016. As the judgments were given by judges, who are human-beings, some errors are inevitable. To avoid errors, the given judgments must be examined by a higher court. For that reason, legal systems set various legal remedies and allowed parties to pursue those legal remedies. Even though legal remedies must be implemented, there is no envisaged obligation regarding the scope of the examination of the higher court. Thus, it is possible to implement both procedural review and substantive review, or confine the scope of the review to procedural law; that is to say there is no obligation to provide for an appeal to the Regional Court of Justice which examines both substance and procedures. Appeal to the Regional Court of Justice in due time hinders a judgment from having a definitive status, therefore, such an appeal must be categorised as ordinary remedy. However, appeal to Regional Court must be distinguished from other ordinary remedies of objection and cassation. The most significant element of Regional Court appeal is that it assures review on both substance and procedures. Nevertheless, within three years, Regional Courts did not actually evaluate the cases substantially, instead they render on the most part file-based decisions. Repealing appeal to the Regional Court of Justice as expanded appeal would be reasonable. Expanded appeal have successfully been applied by the Supreme Court for many years. Thus, along with repealing appeal to the Regional Court of Justice, the legislation on expanded appeal must be enacted.

Keywords

Appeal, right to second-level appeal in criminal matters, legal remedy, ordinary legal remedy, regional court of justice, expanded appeal

GİRİŞ

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun istinaf kanun yoluna ilişkin hükümleri, bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamasıyla birlikte 20 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İstinaf kanun yolu ve uygulamasının değerlendirileceği bu çalışmada; öncelikle kanun yoluna başvuru hakkı ve bu hak kapsamında istinaf kanun yolunun öngörülmesinin zorunlu olup olmadığı irdelenmiş, istinaf kanun yolunun yürürlüğe girmesi ile bu kanun yoluna ilişkin özellikleri aktarılmış, bu kanun yolunun diğer olağan kanun yolları olan itiraz ile temyizden farkının ortaya konulmasında yarar görülmüştür. Daha sonra istinaf kanun yolunun lehindeki ve aleyhindeki başlıca görüşler, istinaf uygulamasıyla birlikte değerlendirilmiştir.

I. KANUN YOLUNA BAŞVURU HAKKI VE İSTİNAF KANUN YOLU

Yargılama makamlarınca verilmiş kararların doğru olması gerekmele birlikte, bu kararlarda hukuka aykırılık bulunabilir; çünkü yargılama makamını teşkil eden hakim de insandır. “*Errare humanum est: Yanılmak insan içindir*”¹. Bu nedenle hukuka aykırı veya hatalı kararlar verilmesi kaçınılmazdır². Kararın hatalı olması; hatta hatalı olma ihtimali adalete duyulan güveni zedeler³. Adaletin gerçekleşmesi, adil yargılanma hakkının bütün unsurlarıyla yerine getirilmesine bağlıdır. Adil yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.6 ve Anayasa m.36'da düzenlenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre adil yargılanma hakkı, hukukun üstünlüğü ilkesini de içermektedir⁴. Anayasa

¹ Tosun, Öztekin: Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Muhakemenin Yürüyüşü, İstanbul 1973, 160. “Yanılmak insan içindir” özdeyişinin Türkçe karşılığı olarak “*hatasız kul olmaz*” sözü önerilebilir. Bu söz, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te “insan yanılmamak için ne kadar dikkat ederse etsin yine yanılır” şeklinde açıklanmıştır

(Bak.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c6f302f36e672.03274926, Erişim Tarihi:21.02.2019).

² Tosun, Muhakemenin Yürüyüşü, 160; Taner, Tahir: Ceza Muhakemeleri Usulü, İstanbul 1955, 353; Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006, 705; Ünver, Yener/Hakeri, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Eylül 2018, 741; Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Gezer Sırma, Özge/Kırıt, Yasemin F. Saygılar/Akcan Alan, Esra/Özaydın, Özdem/Tütüncü Erden, Efser/Villemin Altınok, Derya/Tok, Mehmet Can: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Eylül 2018, 655; Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Eylül 2018, 817; Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Eylül 2018; 704; Erdem, Mustafa Ruhan/Şentürk, Candide: Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları, Ankara Ekim 2018, 17; Ünsal, Cengiz: Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara Ekim 2016, 35.

³ Tosun, Muhakemenin Yürüyüşü, 160; Erdem/Şentürk, 18; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok, 656; Şensoy, Naci: “İstinaf”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sayı: 12/4 (1946), 1058.

⁴ Gözübüyük, Şeref/Gölcüklü, Feyyaz: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması,

Mahkemesi'nin kararlarında belirtildiği üzere hukukun üstünlüğü ilkesi, Anayasa m.2'de düzenlenen hukuk devletinin gerekleri arasındadır⁵. Bu itibarla yargılama makamlarınca verilen kararlardaki hukuka aykırılıkların giderilmemesi, hukuk devleti ilkesini zedeleyecektir⁶.

Hukuk devleti ilkesinin zedelenmemesi, adalet mekanizmasına duyulan güvenin sarsılmaması, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmemesi⁷ için yargılama makamlarınca verilen kararların gözden geçirilmesi ve hukuka aykırı olup olmadıklarının denetlenmesi gerekir. Kararlardaki hukuka aykırılıkların giderilmesine yönelik olarak yapılan bu denetime "kanun yolu" denilir⁸. Kanun yolu denetimi, yine yargılama makamınca yapılmaktadır. Verilen kararlar ilgili denetim yapan yargılama makamı, kural olarak başka bir yargılama makamıdır⁹. Başka makam, eski makamla aynı düzeyde olabileceği gibi ondan daha üst makam da olabilir. Öğretide, denetimi yapan yargılama makamının aynı düzeyde veya daha üst makam olmasının pek de önemli olmadığı; çünkü esas olanın kararın hukuka aykırı olup olmadığının yargılama makamınca tekrar

Ankara 2005, No.492/a (266).

⁵ Örneğin Anayasa Mahkemesi'nin 17.02.2004 tarih ve 2001/406 Esas, 2004/20 Karar Nolu kararında; "Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup, bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasakoyucunun da uyması gereken temel hukuk ilkeleri ve Anayasa'nın bulunduğu bilincinde olan devlettir" şeklinde tanımlanmıştır (RG 11.02.2005, No.25724).

⁶ **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kurıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 656; **Erdem/Şentürk**, 18; **Ünver/Hakeri**, 742; **Yenisey/Nuhoğlu**, 847; **Yıldırım**, M. Kâmil: "Kanun Yolu Olarak İstinaf", İstinaf Mahkemeleri, Uluslararası Toplantı 7-8 Mart 2003, Ankara Kasım 2003, 292 vd.; **Artuç**, Mustafa/**Elmas**, Mehmet Tevfik: Ceza Muhakemesinde Duruşma Yönetimi ve İstinaf, Ankara Ağustos 2017, 367-368. Ayrıca bak. **Yıldırım**, M. Kâmil: Hukuk Devletinin Gereği İstinaf, İstanbul 2000.

⁷ Ceza muhakemesi hukuku, temel hak ve özgürlüklerle doğrudan ilgilidir. Bak. **Centel/Zafer**, 21; **Kunter**, Nurullah/**Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul Kasım 2006, No.48.3 (739); **Şahin**, Cumhuriyet: Ceza Muhakemesi Hukuku I, Ankara 2012, 202; **Tosun**, Öztekin: Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Cilt:1, Genel Kısım, İstanbul 1984, 822; **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 161; **Ünsal**, 35; **Artuç/Elmas**, 368.

⁸ **Erdem/Şentürk**, 18; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, 704; **Yenisey/Nuhoğlu**, 817; **Centel/Zafer**, 833; **Ünver/Hakeri**, 742; **Şahin**, Cumhuriyet/**Göktürk**, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku II, Ankara 2012, 186; **Artuç/Elmas**, 367. Öğretide kanun yolu yerine, "denetim muhakemesi" kavramı da kullanılmaktadır. Bak. **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü 160; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kurıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 655; Karş. **Yenisey**, Feridun: Ceza Muhakemesinde İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu, İstanbul 1979, 3-4.

CMK'da kanun yolu kavramının kullanılması sebebiyle tarafımızca "kanun yolu" kavramı tercih edilmiştir. Benzer yönde bak. **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, 704.

⁹ **Centel/Zafer**, 833; **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, 80.1 (1253); **Özen**, Muharrem: "Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 65/4 (2016), 2335.

incelenmesi olduğu belirtilmiştir¹⁰. Buna karşılık kanun yoluna ilişkin yapılacak incelemenin, kural olarak daha yüksek makamca yapılması gerektiği görüşü de savunulmaktadır¹¹. Kanun yolu incelemesinin daha yüksek bir makamca yapılmasına dair görüş, kanımızca yerindedir.

Hukuk sistemlerinde, yukarıda belirtilen amaçların gerçekleşmesi için çeşitli kanun yolları öngörülmüştür. Kanun yollarını harekete geçirebilecek olanlar, yargılamanın taraflarıdır. Karardaki hukuka aykırılığın farkına varılabilemesi, kural olarak bu aykırılığın gösterilmesini gerektirir. Yargılamanın tarafları, verilen karara görüşleri ile katkıda bulunmaktadır; bu görüşlerinin bir kısmının reddedilmesi de mümkündür. Bu itibarla taraflar, karardaki hukuka aykırılıkları en iyi görebilecek olanlardır¹². Taraflar, karardan hukuksal yönden etkilenen kişilerdir¹³. Bu nedenlerle kanun yoluna başvurmak, kural olarak sadece yargılamanın taraflarına tanınmıştır¹⁴.

¹⁰ **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 160.

¹¹ **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, 80.1 (1253); **Yenisey/Nuhoğlu**, 818; **Özen**, “Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf”, 2344.

¹² **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, 80.1 (1251); **Yenisey/Nuhoğlu**, 818; **Özen**, “Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf”, 2344.

¹³ **Centel/Zafer**, 835; **Taner**, 354; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 658-659; **Ünver/Hakeri**, 743; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, 704. Karş. **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 161; **Erdem/Şentürk**, 21-22. Kanun yolu başvurusu, tali ceza davası niteliğindedir. Bak. **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, 80.1 (1251). Bu itibarla davasız yargılama ilkesi uyarınca kural olarak bu yönde bir başvuru olmadan bu süreç başlamamaktadır (CMK m.272/1’de düzenlenen on beş yıl ve üstü hapis cezalarının re’sen istinafını öngören ve otomatik istinaf olarak adlandırılan durum hariç olmak üzere). Bak. **Centel/Zafer**, 835; **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 176; **Öztürk/Erdem**, 707; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 674; **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, 80.4 (1264); **Artuç/Elmas**, 369.

Tali ceza davası niteliğinde olan kanun yolu başvurusu için, hukuksal yarar aranması olağandır. Örneğin kanımızca sanığın üst sınırdan cezalandırıldığı ve hiçbir indirim hükmünün uygulanmadığı bir mahkumiyet kararıyla ilgili katılan tarafın kanun yoluna başvurusunda hukuksal yararı bulunmadığı kabul edilmelidir. Buna karşılık sanık hakkında üst sınırdan mahkumiyet kararı verilmediği ya da takdiri indirim hükmü uygulandığı takdirde, katılanın kanun yolu başvurusunda hukuksal yararı bulunduğu söylenebilir. Sanığa isnad edilen fiilin, kanunda suç olarak tanımlanmamış olması (CMK m.223/2-a) ya da fiilin sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması (CMK m.223/2-b) sebebiyle verilen beraat kararına karşı kanun yolu başvurusunda, kanımızca sanığın hukuksal yararı bulunmamaktadır. Sanık hakkında CMK m.223/2-e’ye göre suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması sebebiyle beraat kararı verildiği takdirde, sanık tarafından beraat kararının CMK m.223/2’nin diğer bentlerinde sayılan sebeplerden birine dayalı olarak (a, b, c ve d bendi) tesis edilmesi gerektiği gerekçesiyle kanun yolu başvurusunda hukuksal yararının bulunduğu söylenebilir. Karş. **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, 80.4 (1266). Aksi yönde bak. **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 658-659; **Erdem/Şentürk**, 22-23.

¹⁴ Karş. **Centel/Zafer**, 835. Nitekim Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “kanun yollarına başvurma hakkı” başlıklı 260. maddesinde; hakim ve mahkeme kararlarına kanun yollarına başvurabilecek kişilerin, Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış

Yargılamanın taraflarına tanınan kanun yoluna başvurma hakkı, Anayasa m.36'da düzenlenen "hak arama özgürlüğü"nin bir uzantısı niteliğindedir¹⁵. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre "hak arama", Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.6'da düzenlenen adil yargılanma hakkının zımni bir unsurudur¹⁶.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 Nolu Protokol ile cezai konularda sanığın iki dereceli yargılanma hakkı kabul edilmiştir¹⁷. Anılan Protokol'ün "cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkı" başlıklı 2. maddesinde¹⁸;

olanlar olduğu belirtilmiştir. Aynı maddede; katılma isteği karara bağlanmamış, katılma isteği reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar gördüğü halde duruşmadan haberdar edilmeyenlerin kanun yoluna başvurma hakkını yitirmemeleri için bu kişilere de, katılan sıfatını almadığı halde, kanun yoluna başvurma hakkı tanınmıştır. CMK m.261'de avukata ve m.262'de şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ile eşine tanınan kanun yoluna başvurma hakkının, özünde şüpheli veya sanık ya da katılana tanındığı gözden uzak tutulmamalıdır.

Ceza Muhakemesi Kanunu m.273, 275 ve 276'te yer alan "ilgililer" yerine, tasarda "taraflar" sözcüğüne yer verilmiş; taraflar sözcüğü, Adalet Komisyonu'nda "ilgililer" şeklinde değiştirilmiştir. Bak. **Yalvaç**, Gürsel: Karşılaştırmalı-Gerekçeli TCK, CMK, CGTİK ve İlgili Kanunlar ile Yönetmelikler, Ankara 2007, 1026-1028.

Bilirkişi ve tanıklara da kendileriyle ilgili kararlara karşı kanun yollarına başvurma hakkı tanınmıştır. Bak. **Erdem/Şentürk**, 41. Tanık ve bilirkişi tarafından başvurulabilecek kanun yolunun, itiraz ile sınırlı olduğu söylenebilir. Örneğin kendisine disiplin hapsi uygulanan tanık ve bilirkişi, bu karara itiraz edebilir (CMK m.60/5, m.71). İstisnai nitelikte bir hükümlerle, müsadereye maruz kalan üçüncü kişilerin, istinaf kanun yoluna başvurma hakkı kabul edilmiştir (CMK m.257, m.258). Bak. **Taner**, 357; **Erdem/Şentürk**, 40-41.

¹⁵ Karş. **Centel/Zafer**, 168. Anayasa Mahkemesi'nin de kanun yoluna başvurma hakkını, hak arama özgürlüğünün uzantısı niteliğinde bulduğu söylenebilir. İki yıla kadar hapis cezası gerektiren suçlarla ilgili ilk derece mahkemesince verilen beraat kararlarının, bölge adliye mahkemesince ortadan kaldırılarak mahkumiyet kararı verilmesi ve ilk kez verilen bu mahkumiyet kararına karşı temyiz kanun yoluna gidilememesi sonucunu doğuran CMK m.286/2-d hükmünün Anayasaya aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle verilen iptal kararında; Anayasa m.36'da düzenlenen hak arama özgürlüğünün, kanun yoluna başvurma hakkının teminatı olduğu belirtilmiştir. Bak. Anayasa Mahkemesi'nin 27.12.2018 tarih ve 2018/71 Esas, 2018/118 Karar Nolu kararı, § 12 (RG 15.02.2019, No.30687).

¹⁶ **Gözübüyük/Gölcüklü**, No.505 (276-277).

¹⁷ 22 Kasım 1984 tarihinde imzaya açılan ve 1 Kasım 1988'de yürürlüğe giren AİHS'ye Ek 7 Nolu Protokol, Türkiye tarafından 14 Mart 1985 tarihinde imzalanmıştır. Anılan Protokol'ün onaylanması; 10.03.2016 tarih ve 6684 sayılı "11 Nolu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 7 Nolu Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun" ile uygun bulunmuştur (RG 25.03.2016 No.29664). Protokol'ün resmi Türkçe çevirisi, Bakanlar Kurulu'nun 28.03.2016 tarih ve 2016/8717 sayılı Kararı ile birlikte Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (RG 08.04.2016 No. 29678).

Ancak bu Protokol'ün Türkiye bakımından yürürlüğe girmesi, 1 Ağustos 2016 tarihi itibarıyla mümkün olabilmiştir; çünkü onay belgeleri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne 2 Mayıs 2016 tarihinde tevdi edilmiştir. Protokol'ün "yürürlük" başlıklı 9. maddesinin 2. fıkrasında, Protokol'e bağlı olduğuna dair rızasını açıklayan devlet bakımından onay belgesinin tevdi edildiği tarihten sonraki iki ayın bitimini izleyen ayın ilk günü Protokol'ün yürürlüğe gireceği öngörülmüştür. Karş. <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/57-avrupa-insan-haklar-sozlesmesine-ek-7-numaral-protokol/> (Erişim Tarihi: 04.01.2019).

¹⁸ AİHS'ye Ek 7 Nolu Protokol'ün 2. maddesinin başlığı, Avrupa Konseyi'nce "cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkı" olarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Bak. <https://www.echr.coe.int/>

bir mahkeme tarafından bir suç nedeniyle mahkum edilen her kişinin, mahkumiyet ya da ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu hakkın kullanılmasının, kullanılabilme gerekçeleri de dahil olmak üzere, kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür. Aynı maddenin ikinci fıkrasında; önem derecesi düşük suçlarda, sanığın birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılanması veya beraati müteakip bu hükmün temyizi üzerine mahkumiyet kararı verilmesi durumunda, bu hakkın kullanılmasının sınırlandırabileceği kabul edilmiştir¹⁹. Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanan Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi m.14/5'te de, bir suçla itham edilen herkesin mahkumiyet kararına karşı kanuna uygun olarak daha üst bir yargılama makamına başvurma hakkı olduğu kabul edilmiştir²⁰. Bu hükmün, uluslararası belgelerde kanun yoluna başvurma hakkıyla ilgili düzenlenen ilk hüküm olduğu belirtilmektedir²¹.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 Nolu Protokol'ün, Türkiye tarafından 14 Mart 1985 tarihinde imzalandığı halde, Türkiye bakımından 1 Ağustos 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmesi; kanımızca inceleme konumuzu teşkil eden istinaf kanun yolunun uzun bir süre kabul edilmemesinin sonucudur. Türkiye'de istinaf kanun yolu kabul edilmediği için iki dereceli yargılama hakkını öngören Protokol'e taraf olunması durumunda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce Ülkemiz aleyhine ihlal kararları verilebileceği endişesiyle anılan Protokol'ün Türkiye bakımından yürürlüğe girmesinin uygun olmayacağı düşünülmüştür. Bölge adliye mahkemelerinin 20 Temmuz 2016 tarihinde tüm yurttan

Documents/Convention_TUR.pdf, 43 (Erişim Tarihi: 04.01.2019). Anılan maddenin resmi Türkçe çevirisindeki başlığı ise, "cezaî konularda temyiz hakkı" dır.

¹⁹ <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>, 44 (Erişim Tarihi: 09.02.2019).

²⁰ **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 162; **Erdem/Şentürk**, 19, dn. 13; **Kaymaz**, Seydi: Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara Ekim 2017, 23.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 16.12.1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı Kararıyla kabul edilen bu Sözleşme, denetim organı olan İnsan Hakları Komitesi'ne ilişkin 41. maddesi hariç olmak üzere, 23.03.1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, Türkiye tarafından 15.08.2000 tarihinde imzalanmış, Sözleşme'nin onaylanmasını uygun bulan 04.06.2003 tarih ve 4868 sayılı Kanun, 18.06.2003 tarih ve 25142 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Sözleşme'nin resmi Türkçe çevirisi, Bakanlar Kurulu'nun 07.07.2016 tarih ve 2003/5851 sayılı Kararı ile birlikte Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (RG 21.07.2003 No. 25175). Türkiye, onay belgelerini 15.09.2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne tevdi etmiş; Sözleşme'nin 49. maddesi uyarınca Sözleşme, Türkiye bakımından 23.12.2003 tarihinden itibaren hüküm doğurmaya başlamıştır. <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/117-medeni-ve-siyasi-haklara-iliskin-uluslararası-sozlesme/> (Erişim Tarihi: 04.01.2019).

²¹ **Kaymaz**, 23. Anılan Sözleşme'nin denetim organı olan İnsan Hakları Komitesi'ne göre kanun yolu başvurusunda, maddi olaylar yönünden de denetim yapılması koşuluyla, davanın yeni baştan görülmesi veya duruşma yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak kanun yolu başvurusunda, muhakemenin şekil yönünden ya da hukuksal yönden incelenmesiyle yetinilmesi Sözleşme'nin 14/5 maddesi kapsamında yeterli bir denetim olmayacaktır. Bak. **Kaymaz**, 28, dn. 40.

göreve başlayacakları 7 Kasım 2015 tarihinde duyurulmuştur²². Bu duyurudan sonra, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 Nolu Protokol'e taraf olmak için gerekli süreç tamamlanmış ve nihayet bu Protokol'ün, Türkiye bakımından 1 Ağustos 2016 tarihinde; yani istinaf kanun yolunun işlerlik kazanmasından çok kısa bir süre sonra yürürlüğe girmesi sağlanmıştır²³.

İstinaf kanun yolunun, 20 Temmuz 2016 tarihine kadar kabul edilmemesi sebebiyle cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkını öngören Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 Nolu Protokol'e taraf olunması durumunda, Ülkemiz aleyhine ihlal kararları verilebileceğine dair duyulan endişenin yerinde olmadığı söylenebilir. Anılan Ek Protokol'ün ilk derece mahkemesince verilmiş mahkumiyet kararına karşı, daha yüksek bir mahkeme nezdinde kanun yoluna başvurma hakkını düzenlediği kuşkusuz olmakla birlikte; kanun yolu başvurusuyla ilgili yüksek mahkemece yapılacak incelemenin şekli ve kapsamıyla ilgili belirleme yapılmadığı, bu konularda taraf devletlere geniş takdir yetkisi tanındığı belirtilmektedir. Buna göre taraf devletler, iç hukuklarında istinaf kanun yolu veya temyiz kanun yoluna yer vermek suretiyle Sözleşmeye Ek 7 Nolu Protokol m.2'den kaynaklanan yükümlülüğünü yerine getirebilir²⁴. Anayasa Mahkemesi'nin 27.12.2018 tarihli kararında da, anılan Ek 7 Nolu Protokol hükmünün, kanun yolunun kapsamıyla ilgili bir belirleme yapmadığı dolaylı olarak ifade edilmiştir²⁵.

II. İSTİNAF KAVRAMI VE İSTİNAF KANUN YOLUNUN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİ İLE BU KANUN YOLUNUN TEMEL ÖZELLİKLERİ

1. İstinaf Kavramı

İstinaf, Arapça kökenli bir isimdir ve sözlük anlamı “yeniden başlama”dır²⁶. Ceza muhakemesinde istinaf; ilk derece mahkemesince verilen hüküm

²² Bak. aşağıda dn. 31.

²³ Bak. yukarıda dn. 17.

²⁴ Bak. **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, 80.1 (1254-1255); **Erdem/Şentürk**, 19, 95-96; **Kaymaz**, 24; **Ünsal**, 35. Aksi görüş için bak. **Sarıgül**, Ali Tanju, Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara Ocak 2017, 29.

²⁵ “Hükümün denetlenmesini talep etme hakkına ilişkin kanuni düzenlemelerde, bu denetimin sadece hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığı hususuyla mı sınırlı olacağı yoksa bunun yanında maddi olguların değerlendirilmesini de mi kapsayacağı hususu kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Bu bağlamda mahkeme hükmünün denetiminin maddi olguların değerlendirilmesini de kapsamı gerektiğine dair bir anayasal zorunluluk bulunmamaktadır. Denetimi yapacak yargı merciiinin hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığına yönelik bir denetim yapma yetkisi ile donatılması, hükmün denetlenmesini talep etme hakkının sağlanmasına ilişkin anayasal yükümlülüğün yerine getirilmesi bakımından yeterli görülebilir” (Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda dn. 15'te belirtilen 27.12.2018 tarihli kararı, § 16).

²⁶ **Devellioglu**, Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara 2003, 461. Aynı Sözlük'te, sözcüğün ikinci anlamı, bidayet mahkemesince verilen hükmün bir üst mahkemeye başvurarak feshini isteme şeklinde açıklanmıştır. Arapça kökenli istinaf sözcüğünün enf

niteliğindeki kararın hukuka aykırı olduğu veya maddi gerçeği yansıtmadığı iddiası üzerine yüksek görevli mahkeme tarafından maddi yönü de dahil olmak üzere kararın bütün yönleriyle yeniden incelenmesi ve bu inceleme sonucunda gerekiyorsa kararın değiştirilip düzeltilebilmesine yönelik olarak yapılan kanun yoludur²⁷. İstinaf, ilk derece mahkemesince verilen hükme karşı öngörülmuş ikinci derece bir kanun yoludur²⁸; çünkü istinafa konu karar, hem maddi hem hukuki yönüyle incelenmektedir. Bu yetki, sadece esas mahkemelerine verilmiştir.

2. İstinaf Kanun Yolunun Yürürlüğe Girmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girdiği halde; Kanun'un istinaf kanun yoluyla ilgili hükümleri, bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamasıyla birlikte 20 Temmuz 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe girebilmiştir. İstinaf kanun yoluyla ilgili görev yapmak üzere Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun²⁹ ile bölge adliye mahkemeleri³⁰ ihdas edilmiştir. Anılan

kökünden türetildiği, bunun da ön, uç, burun anlamına geldiği, yeniden muhakemeye başlanmasını ifade ettiği belirtilmiştir. Bak. **Bilge**, Necip: "Üst Mahkemeler", Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan, Ankara 1964, 63; **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 187, dn. 1'e atfen; **Yenisey**, 7; **İtişgen**, Rezzan: "Ceza Muhakemesinde İstinaf", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:5, 16 (2014), 377.

- ²⁷ **Yenisey**, 4; **Taner**, 355; **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 187; **Erdem/Şentürk**, 87; **Centel/Zafer**, 854-855; **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, 82.1 (1283); **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 690; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, 735; **Yurtcan**, Erdener: CMK Şerhi, İstanbul Kasım 2005, 754; **Özbek**, Veli Özer: Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı, CMK İzmir Şerhi, Ankara 2005, 1081-1082; **Soyaslan**, Doğan: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2018, 564; **Toroslu**, Nevzat/**Feyzioğlu**, Metin: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Ekim 2018, 393; **Gökçen**, Ahmet/**Balci**, Murat/**Alşahin**, Mehmet Emin/**Çakır**, Kerim: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2018, 651; **Bıçak**, Vahit: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Ekim 2018, 793; **Eryılmaz**, Mesut Bedri: Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Ankara Kasım 2012, 683; **Özen**, Mustafa: Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Ankara Eylül 2018, 853; **Turhan**, Faruk: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006, 406; **Sarıgül**, 13; **Kaymaz**, 22; **Ünsal**, 34; **Çakmut Yenerer**, Özlem: "İstinaf Mahkemesi Olarak Bölge Adliye Mahkemeleri -Kuruluşu ve İşleyişi-", Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (2005), 343; **Karakehya**, Hakan/**Tunçer İnce**, Asuman: "İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:8 Sayı:2 (2017), 104; **Güngör**, Devrim: Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara 2016, 16, 20; **Aşkın**, Uğur: Ceza Muhakemesinde İstinaf Kanun Yolu Ankara 2018, 27; **Artuç/Elmas**, 372; **Parlar**, Ali/**Sekmen**, Orhan: Ceza ve Hukuk Muhakemesinde İstinaf ve Temyiz, Ankara Şubat 2017, 97; **Yaşar**, Osman: Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, 3. Cilt, Ankara Eylül 2018, 3269; **Yılmaz**, Zekeriya: Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi, Ankara Şubat 2007, 128.
- ²⁸ **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 690; **Erdem/Şentürk**, 87-88; **Özbek**, Veli Özer: "Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar", Ceza Hukuku Dergisi, Cilt:11, Sayı:30 (Nisan 2016), 7.
- ²⁹ 26.09.2004 Tarih ve 5235 sayılı Kanun, RG 07.10.2004, No.25606.

Kanunun geçici 2. maddesinde, Adalet Bakanlığı'nca bölge adliye mahkemelerinin Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde kurulması öngörülmüş ve bu mahkemelerin tüm yurtda göreve başlayacağı tarihin Resmi Gazete'de ilân edileceği hüküm altına alınmıştır. Yaklaşık on yıllık gecikmeden sonra, bölge adliye mahkemelerinin tüm yurtda 20 Temmuz 2016 tarihinde göreve başlayacağı duyurulmuştur³¹.

Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarıyla birlikte, Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun³² m.8/1 gereğince; Ceza Muhakemesi Kanunu'nun istinaf kanun yoluna ilişkin hükümleri yürürlüğe girmiştir. Bu nedenle 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu'nun (CMUK) temyiz kanun yoluna ilişkin hükümleri, 20 Temmuz 2016 tarihine kadar uygulanmıştır. Hatta CMUK'un temyiz kanun yoluna ilişkin hükümleri (yürürlükten kaldırılan karar düzeltmeye ilişkin m.322 hariç olmak üzere, m.305 ila m.326), kısmen de olsa 20 Temmuz 2016'dan sonra uygulanmaya devam edecektir; çünkü 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilen kararlar hak-

³⁰ Bu adın kullanılmasında, idari yargıda öngörülen “*bölge idare mahkemeleri*”nden esinlenildiği söylenebilir. Bölge idare mahkemelerinin kuruluşu için bak. 06.01.1982 tarih ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun (RG 20.01.1982, No.17580). İdari yargıda da istinaf kanun yolunun öngörülmesi ve bu kanun yoluyla ilgili görevli yargı mercisinin bölge idare mahkemesi olması (2577 sayılı İYUK m.45 vd.), adli yargı ile idari yargı arasında istinaf kanun yoluyla ilgili inceleme yapacak mercilerin adı arasında paralellik sağlama düşüncesi, bölge adliye mahkemesi adının benimsenmesinde etken olmuş olabilir.

İstinaf kanun yoluyla ilgili tasarılar, genellikle “üst mahkemeler” kavramı önerilmiştir (Örneğin bak. 1977 tasarısı, **Yenisey**, 335-336).

Kanımızca istinaf kanun yolu incelemesi yapacak olan mahkemelerin, istinaf mahkemeleri olarak adlandırılması daha yerinde olurdu. Uygulamada da, bölge adliye mahkemeleri yerine, istinaf mahkemeleri deyimini kullanılmaktadır. Benzer yönde bak. **Eryılmaz**, 683; **Bıçak**, 794, 232. **Yenisey/Nuhoğlu**'nun ise, dolaylı olarak bu yönde görüş bildirdikleri söylenebilir. Bak. **Yenisey/Nuhoğlu**, 846, dn. 532. Öğretide bölge adliye mahkemeleri yerine, istinaf mahkemeleri deyimini de kullanılmaktadır. Örneğin bak. **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 693. Nitekim temyiz incelemesini yapan mahkeme; 06.03.1868 tarihinde Divan-ı Ahkam-ı Adliye adıyla kurulmuş, kısa bir süre sonra ise (18.06.1879 tarihinde), Mahkeme-i Temyiz (Temyiz Mahkemesi) olarak adlandırılmıştır. Bak. **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 191; **Çınar**, Ali Rıza: “CMK’nda Temyiz”, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Das Strafrecht im deutsch-türkischen Rechtsvergleich, Yayına Hazırlayanlar (Herausgegeben von) Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf – Prof. Dr. Yener Ünver, Cilt:III, İstanbul 2010, 936-937; **Ünsal**, 98; <https://www.yargitay.gov.tr/kategori/50> (Erişim Tarihi: 30.12.2018).

İstinaf mahkemeleri deyimini benimsenmediği takdirde; kanun koyucu tarafından tercih edilen bölge adliye mahkemeleri, üst mahkemeler deyimine göre daha isabetlidir; çünkü bazı tasarılar önerilen “üst mahkemeler” kavramı; bu mahkemeler, Yargıtay ve hatta Anayasa Mahkemesi'nin de üstündeymiş gibi bir anlam karışıklığına sebebiyet verebilecek niteliktedir.

³¹ Bak. RG 07.11.2015, No.29525.

³² 23.03.2005 tarih ve 5320 sayılı Kanun, RG 31.03.2005, No.25772 (Mükerrer).

kında, kesinleşinceye değin CMUK'un temyize ilişkin hükümleri uygulanacaktır³³.

Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamasından önce verilen kararlarla ilgili, kesinleşinceye değin 1412 sayılı CMUK'un temyize ilişkin hükümlerinin uygulanmasının öngörülmesinin iki nedenle kabul edildiği söylenebilir. Bunlardan birincisi, 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilmiş olan kararlar, daha önce Yargıtay'ın temyiz denetiminden geçmiş olabilir. Yargıtay'ca temyiz aşamasında değerlendirilen bir uyuşmazlığın, bozularak da olsa, daha alt düzeydeki bir mahkeme olan bölge adliye mahkemesince karara bağlanmasının yerinde olmadığı açıktır. 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilen ve Yargıtay denetiminden bozularak geçen ya da henüz temyiz incelemesinden geçmemiş kararların istinaf kanun yoluna tabi kılınması, bölge adliye mahkemelerinin çok ağır bir iş yüküyle karşılaşmasına yol açacaktı. Deyim yerindeyse bölge adliye mahkemelerinin ölü doğmaması için 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilen kararlarla ilgili kesinleşinceye değin temyiz kanun yolunun öngörülmesi yerinde olmuştur.

3. İstinaf Kanun Yolunun Temel Özellikleri

Ceza Muhakemesi Kanunu m.272 ila m.285 hükümleri arasında öngörülen istinaf kanun yolu, olağan kanun yollarından birisidir; çünkü süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller³⁴ (CMK m.275/1). İstinafa başvurusu süresi, yedi gün olup bu süre hükmün tefhiminden, tefhim yoksa tebliğinden başlar (CMK m.273/2). Kural olarak ilk derece mahkemelerince verilmiş hüküm³⁵ niteliğindeki bütün³⁶ kararlara karşı başvurulacak kanun yolu istinaftır³⁷ (CMK m.272/1). Bununla birlikte Ceza Muhakemesi Kanunu m.285/1'de istisnai nitelikteki bir hükme yer verilmiştir³⁸.

³³ Benzer yönde bak. ve karşı. **Erdem/Şentürk**, 125-126; **Özen**, "Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf", 2347-2348; **Taner**, Fahri Gökçen: "5271 Sayılı CMK'nın Temyiz Kanun Yoluna İlişkin Hükümlerinin Yürürlüğe Girmesiyle Ortaya Çıkan Farklılıklar", Ankara Barosu Dergisi, 4 (2017), 51-52.

³⁴ Bu durum, öğretide kanun yolu başvurusunun "durdurma etkisi" olarak adlandırılmaktadır. Bak. **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 165-166; **Erdem/Şentürk**, 43; **Ünsal**, 267; **Sarıgül**, 67. Yenisey/Nuhoğlu tarafından kullanılan kavram, "kesinleşmenin engellenmesi"dir. Bak. **Yenisey/Nuhoğlu**, 832. Sarıgül, "hükmün kesinleşmesine engel olması" kavramını kullanmıştır. Bak. **Sarıgül**, 67.

Kanımızca "durdurma etkisi" yerine, "kesinleşmenin engellenmesi" kavramının kullanılması, istinaf ve temyiz kanun yolu başvurusunun doğurduğu etkiyi daha iyi ifade etmektedir. CMK m.275/1 ve m.293/1'de de, hükmün kesinleşmesinin engellenmesinden söz edilmiştir.

³⁵ Hükmünden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabileceği kabul edilmiştir (CMK m.272/2).

³⁶ CMK m.272/3'te, ilk derece mahkemelerince verilmiş görece önemsiz sayılabilecek nitelikteki bazı hükümlere karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacağı öngörülmüştür.

³⁷ 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilmiş kararlarla ilgili Yargıtay'a temyiz başvurusunda bulunulması gerektiği unutulmamalıdır (Bak. yukarıda dn. 33).

³⁸ Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu m.18 uyarınca verilen sanıkların/suçluların geri verilmesi ilişkin kararların yargısal denetimiyle ilgili ağır ceza mahkemelerince

İstinaf kanun yolunun en önemli niteliği, istinafin sözlük anlamında olduğu gibi muhakemenin yeniden yapılması, kararın her yönüyle gözden geçirilebilmesidir³⁹. Kararı maddi olay da dahil olmak üzere, gözden geçirme ve yeniden muhakeme yapma yetkisi sadece esas mahkemelerine tanındığı için, istinaf incelemesi yapacak mahkemelerin “ikinci derece” olarak nitelendirilmesi yerindedir⁴⁰. Kanun koyucu tarafından istinafla ilgili inceleme yapacak mahkemelerin ikinci derece olarak nitelendirilmeleri, kanımızca bu mahkemelerde yeniden muhakeme yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Maddi olayla ilgili yapılacak muhakemenin kapsamına göre istinaf; geniş anlamda istinaf (klasik istinaf) ve dar anlamda istinaf olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İlk derece mahkemesince verilen kararın yok sayılması ve uyuşmazlığın yeniden ele alınması, geniş anlamda istinaf (klasik istinaf) olarak adlandırılmaktadır⁴¹. İlk derece mahkemesinin kararı yok sayıldığı ve uyuşmazlık yeniden ele alındığı için, geniş anlamda istinafin sonucunda mutlaka yeni bir karar verilir⁴². Dar anlamda istinafta ise; istinafa konu kararlar ilgili maddi olaylar, gerektiği ölçüde ele alınır⁴³. Bir başka anlatımla dar anlamda istinafta, ilk derece mahkemesinin kararının yok sayılarak uyuşmazlığın yeniden ele alınması söz konusu değildir. İstinaf kanun yoluyla ilgili genel eğilimin dar anlamda istinaf olduğu ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nun dar anlamda istinafi kabul ettiği belirtilmektedir⁴⁴.

verilecek kararlara karşı, doğrudan doğruya temyiz kanun yoluna başvurulacaktır (CMK m.285/1). Anılan kanun dışında, tespit edilebildiği kadarıyla mevzuatımızda henüz doğrudan temyiz yolunun öngörüldüğü başka bir hüküm bulunmamakla birlikte, yasama organının sahip olduğu asli düzenleme yetkisi dikkate alındığında, bu nitelikte istisnai hükümler öngörülebilir.

³⁹ **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 187; **Şensoy**, “İstinaf”, 1068; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 690; **Surlu**, Mehmet Handan: “Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi Açısından İstinaf (Üst) Mahkemeleri veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi,” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2 (2000; 459-480), 460.

⁴⁰ 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m.2’de; hukuk ve ceza mahkemeleri, adli yargı “ilk derece mahkemeleri” olarak nitelendirilmiştir. Kanun’un 3. maddesinde istinaf incelemesi yapacak olan bölge adliye mahkemeleri için yapılan niteleme, adli yargı “ikinci derece mahkemeleri”dir.

⁴¹ **Yenisey**, 5, 184-185; **Erdem/Şentürk**, 89; **Ünsal**, 37; **Sarıgül**, 14; **Özen**, “Ceza Muhakemesinde İstinaf”, 2336; **Kaymaz**, 22.

⁴² **Yenisey**, 58; **Erdem/Şentürk**, 89; **Özbek**, “Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, 8.

⁴³ **Yenisey**, 6, 184-185; **Erdem/Şentürk**, 89; **Ünsal**, 39; **Sarıgül**, 14; **Özen**, “Ceza Muhakemesinde İstinaf”, 2336; **Kaymaz**, 22.

⁴⁴ **Erdem/Şentürk**, 90; **Sarıgül**, 7; **Özen**, “Ceza Muhakemesinde İstinaf”, 2342; **Özbek**, “Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, 8.

İstinafa konu kararda hukuki veya maddi yönden bir hukuka aykırılık ya da eksiklik bulunmuyorsa, Ceza Muhakemesi Kanunu m.280/1-a'ya göre "istinaf başvurusunun esastan reddine" karar verilecektir. Yine Ceza Muhakemesi Kanunu m.280/1-a ve m.280/1-b ve c bentlerinde, "düzeltilecek istinaf başvurusunun esastan reddi"ne karar verilmesi öngörülmüştür. Bölge adliye mahkemesince, dosya üzerinden "istinaf başvurusunun esastan reddi kararı" veya "istinaf başvurusunun düzeltilerek esastan reddi kararı" verilebileceği dikkate alındığında, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda dar anlamda istinafin kabul edildiğine dair tespit yerindedir⁴⁵.

III. İSTİNAFIN DİĞER OLAĞAN KANUN YOLLARINDAN FARKI

a. Genel Olarak

Kanun yollarıyla ilgili öğretilerde benimsenen başlıca ayrımın, olağan ve olağan üstü kanun yolu ayrımı olduğu söylenebilir⁴⁶. Bu ayrım, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da benimsenmiş ve kanun yolları, olağan ve olağanüstü kanun yolları şeklinde ayrılarak düzenlenmişlerdir⁴⁷. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda kabul edilen olağan kanun yolları; itiraz (m.267 vd.), istinaf (m.272 vd.) ve temyizdir (m.286 vd.).

Olağan kanun yolu ile olağanüstü kanun yolu ayrımı, kararın kesinleşmiş olup olmamasına göre yapılmaktadır⁴⁸. Kesinleşmemiş kararlara karşı başvuru olan kanun yolları, olağan kanun yollarıdır⁴⁹. Bu nedenle olağan kanun yoluna başvurulması, kanun yoluna konu edilen kararın kesinleşmesini engeller. Buna karşılık kesinleşmiş kararlara karşı başvuru olan kanun yolları ise, olağanüstü kanun yollarıdır.

Çalışmanın konusunu teşkil eden olağan kanun yolu istinafin, diğer olağan kanun yolları olan itiraz ve temyizden farkının kısaca da olsa ortaya konulmasında yarar görülmüştür.

⁴⁵ Öğretilerde, CMK'da geniş anlamda istinafin kabul edildiği görüşüne de rastlanmaktadır. Örneğin bak. **Özbek**, "Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar", 8.

⁴⁶ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, 726; **Karakehya/Tunçer İnce**, "İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemlerde Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler", 103. Öğretilerde, olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımını benimsemeyen görüşlere de rastlanmaktadır. Örneğin bak. **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 173.

⁴⁷ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, 726. CMK'nın "Kanun Yolları" başlıklı Altıncı Kitabın İkinci Kısımında "Olağan Kanun Yolları" düzenlenmiştir. Üçüncü Kısımda ise, "Olağanüstü Kanun Yolları"na yer verilmiştir. Olağanüstü kanun yolları; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın itirazı (m.308), Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazı (m.308A), kanun yararına bozma (m.309-310) ve yargılamanın yenilenmesidir (m.311 vd.).

⁴⁸ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, 727; **Centel/Zafer**, 833-834; **Ünver/Hakeri**, 742.

⁴⁹ **Karakehya/Tunçer İnce**, "İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemlerde Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler", 103.

b. İstinafin İtirazdan Farkları

İtiraza konu olabilecek kararlar, kural olarak hakim kararlarıdır (CMK m.267). Mahkeme kararları ise, kanunda açıkça öngörülen hallerde itirazı konu olabilirler; ancak bu mahkeme kararları, ara kararı niteliğindedir. Buna karşılık istinaf, mahkemelerin son kararlarına karşı başvuru olan bir kanun yoludur⁵⁰. Bir başka anlatımla istinafa konu kararlar, CMK m.223 kapsamında verilmiş hüküm niteliğindeki kararlardır.

İtiraz kanun yoluna başvurulması, itiraza konu kararın yerine getirilmesini durdurmaz⁵¹ (CMK m.269/1). İstinaf kanun yolu başvurusu ise, istinafa konu kararın kesinleşmesini engellemekte; kesinleşmesinin engellenmesine bağlı olarak istinafa konu karar yerine getirilmemektedir⁵².

İtiraz kanun yoluna başvurulduğunda, kararına itiraz edilen makamın bu kararını geri alabilmesi veya düzeltmesi mümkündür (CMK m.268/2). Buna karşılık istinafa konu yapılan kararlar ilgili olarak ilk derece mahkemesi, dosyadan elini çekmiştir; dolayısıyla bu kararın, daha üst bir mahkeme tarafından bozulmadığı takdirde, ilk derece mahkemesince değiştirilmesi mümkün değildir⁵³. Kanımızca bu durum, istinafin hüküm olarak adlandırılan son kararlara karşı başvuru olan kanun yolu olmasının doğal bir sonucudur.

İtiraz ve istinaf kanun yolunda, kanun yolunun konusu yapılan kararın hem maddi hem de hukuki yönden denetlenebilmesi⁵⁴, farklı iki kanun yolunun benzerliği olarak kabul edilebilir⁵⁵.

c. İstinafin Temyizden Farkları

Gerek istinaf gerekse temyiz, son kararlara karşı başvuru olan kanun yollarıdır⁵⁶. İstinafa konu son kararlar, ilk derece mahkemesince verildiği halde; temyize konu kararlar, bölge adliye mahkemesince verilmiş son kararlardır.

İstinaf konu karar, maddi ve hukuki yönden denetime tabi tutulmakta; temyize konu karar sadece hukuki yönden denetlenmektedir⁵⁷. Bu nedenle istinafin,

⁵⁰ Erdem/Şentürk, 92; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, 734; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok, 691.

⁵¹ Erdem/Şentürk, 82; Centel/Zafer, 852; Ünver/Hakeri, 765.

⁵² Aynı yönde bak. Güngör, 21.

⁵³ Artuç/Elmas, 374.

⁵⁴ Centel/Zafer, 853; Erdem/Şentürk, 86.

⁵⁵ Erdem/Şentürk, 92; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, 734; Artuç/Elmas, 373.

⁵⁶ Erdem/Şentürk, 90.

⁵⁷ Erdem/Şentürk, 90-91; Özbek, "Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar", 10; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, 734; Ünver/Hakeri, 773-774; Karakehya/Tunçer İnce, "İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler", 104; Artuç/Elmas, 374.

temyize göre daha geniş bir kanun yolu olduğu söylenebilir⁵⁸. İstinafa konu kararın maddi yönden denetlenebilmesi sebebiyle istinafta yeni delil ileri sürülmesi veya bölge adliye mahkemesince re'sen yeni delil toplanması mümkündür. Buna karşılık temyizde, yeni delil ileri sürülememektedir⁵⁹. Temyiz kanun yolu, hukuk kuralının uygulanmadığı veya yanlış uygulandığına dair yapılacak denetimle sınırlıdır (CMUK m.307, CMK m.288). Bu itibarla temyiz mahkemesinin yetkisi, münhasıran kararın hukuki yönden denetlenmesiyle sınırlıdır; temyizde, “*âdeta karar muhakeme edilmekte*”dir. Dolayısıyla temyiz bir derece sayılmaz⁶⁰.

İstinaf kanun yolundaki duruşmalar, ilk derece mahkemelerindeki duruşmalarda olduğu gibi doğrudan doğruyalık ve sözlülük ilkelerine uygun olarak yapılır⁶¹. Nitekim CMK m.282/1’de istinafta yapılacak duruşmalarda, kural olarak ilk derece mahkemeleriyle ilgili Kanun’daki duruşma hazırlığı ve duruşmaya ilişkin hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür. Buna karşılık temyizde duruşma, on yıl ve daha fazla hapis cezası içeren hükümlerle ilgili yapılabilir ve duruşmanın yapılması Yargıtay’ın takdirindedir (CMK m.299). Bu itibarla temyizde duruşma, istisnai olarak öngörülmüştür⁶². Temyiz aşamasındaki duruşma, doğrudan doğruyalık ve sözlülük ilkelerine uygun olarak gerçekleştiren bir duruşma niteliğinde değildir⁶³.

İstinaf kanun yolunun amacı, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması; dolayısıyla somut olayın adalete uygun bir şekilde karara bağlanmasını sağlamaktır. Buna karşılık temyiz kanun yolunun amacı, örnek uygulama oluşturularak ülke genelinde içtihat birliğini sağlamaktır⁶⁴.

İstinaf kanun yolu başvurusunda, kural olarak gerekçe gösterilmesine gerek yoktur. İstinafta gerekçe gösterme; “Cumhuriyet savcısı, istinaf yoluna başvurma nedenlerini gerekçeleriyle birlikte yazılı isteminde açıkça gösterir” yolundaki hükümle Cumhuriyet savcısı için öngörülmüştür (CMK m.273/5, ilk cümle). Ancak Cumhuriyet savcısı tarafından bu emredici hükme aykırı olarak gerekçe gösterilmemesi halinde, yaptırımının ne olacağı konusunda açık bir

⁵⁸ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, 735; **Artuç/Elmas**, 374.

⁵⁹ **Erdem/Şentürk**, 91; **Artuç/Elmas**, 378.

⁶⁰ **Taner**, 32, 365, 373; **Aşkın**, 27; **Erdem/Şentürk**, 87-88, dn.335; **Çınar**, “CMK’nda Temyiz”, 932-933. Aksi görüş için bak. **Ünver/Hakeri**, 768; **Sarıgül**, 24. Anayasa Mahkemesi’nin bireysel başvuru sonucu verdiği kararlarından anlaşıldığı kadarıyla, Yargıtay’ı bazen derece mahkemeleri arasında gördüğü, bazen de görmediği anlaşılmaktadır. Örneğin Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu’nun 25.05.2017 tarih ve 2015/11798 Başvuru Numaralı Ali Önal Kararı § 57’de, derece mahkemelerinin, Yargıtay’ı da kapsar biçimde kullanıldığı, buna karşılık aynı karar § 53’te ise Yargıtay’ın, derece mahkemeleri dışında kullanıldığı görülmektedir (RG 03.08.2017, No.30143).

⁶¹ **Erdem/Şentürk**, 91; **Centel/Zafer**, 855; **Özen**, “Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf”, 2351.

⁶² **Erdem/Şentürk**, 91; **Özen**, “Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf”, 2351.

⁶³ **Artuç/Elmas**, 376; **Sarıgül**, 23-24.

⁶⁴ **Centel/Zafer**, 855; **Artuç/Elmas**, 380; **Sarıgül**, 24.

hüküm bulunmamaktadır⁶⁵. Buna karşılık temyiz sebebinin gösterilmemesi halinde, hukuka kesin aykırılık halleri hariç olmak üzere, temyiz istemi reddedilecektir ve kural olarak Yargıtay gösterilen temyiz sebepleriyle bağlıdır⁶⁶ (CMK m.294/1, m.301). İstinaf isteminde, Cumhuriyet savcısı haricinde gerekçe gösterme zorunluluğunun bulunmadığının kabul edilmesi sebebiyle istinaf mahkemesi; karardaki bütün hukuka aykırılıkları, ileri sürülmesi bile, kendiliğinden gözetilebilecektir⁶⁷.

İstinaf kanun yolu başvurusunun yerinde olduğu sonucuna varıldığı takdirde, bölge adliye mahkemesince kural olarak istinafa konu karar ortadan kaldırılır ve yeni bir karar verilir. Buna karşılık Yargıtay, temyize konu kararın yerinde olmadığı sonucuna vardığı takdirde, kural olarak bozma kararı verir; yani kendisi davayla ilgili yeni bir karar verme yoluna gitmez ve dosyayı karar vermek üzere bölge adliye mahkemesine gönderir⁶⁸ (CMK m.302, m.304). Bölge adliye mahkemesince de, istinafa konu kararlar ilgili CMK m.289'da belirtilen hukuka kesin aykırılık hallerinin varlığı halinde, savunma hakkının ihlali ve gerekçe hariç olmak üzere, bozma kararı verilebilir. Bu takdirde dosya, ilk derece mahkemesine gönderilir.

İstinaf kanun yolu başvurusu sonucu bölge adliye mahkemesince verilen bozma kararına karşı, ilk derece mahkemesinin direnme yetkisi yoktur (CMK m.284). Buna karşılık Yargıtay tarafından verilen bozma kararlarına karşı, bölge adliye mahkemesi veya ilk derece mahkemesinin direnme yetkisi vardır⁶⁹ (CMK m.307/3).

Temyiz kanun yoluna başvurulması üzerine Yargıtay'a gelen dosya, tebliğname düzenleyerek temyiz istemiyle ilgili görüşlerini bildirmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir (CMK m.297). CMK m.278'in ilk şek-

⁶⁵ Öğretideki bir görüş, bu durumda istinaf başvurusunun (yazarlara göre dosyanın), gerekçelerini göstermesi amacıyla Cumhuriyet savcısına iade edilmesinin uygun olacağını belirtmektedir. Bak. **Soyaslan**, 566; **Erdem/Şentürk**, 108-109; **Nuhoğlu/Yenisay**, 855. Bir başka görüşe göre, bu durumda Cumhuriyet savcısının istinaf isteminin incelenemeyeceği, bir başka anlatımla istemin reddi gerekir. Bak. **Özen**, "Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf", 2362. Kanımızca da bu takdirde, Cumhuriyet savcısının istinaf isteminin reddi gerekir. Zira CMK m.273/4'te, sanık ve katılan ile katılan sıfatını alabileceklerin istinaf başvurusunda, istinaf nedenlerinin gösterilmemesinin inceleme yapılmasına engel olmayacağı belirtilmiştir. Görüldüğü gibi kanun koyucu; sanık ve katılan ile Cumhuriyet savcısının istinaf başvurusu arasında gerekçe gösterme yönünden farklılık yaratmıştır. Kanun koyucunun iradesine saygı gösterilmeli ve savcının gerekçesiz istinaf istemi reddedilmelidir; çünkü aynı maddenin 4. fıkrasında istinaf nedenlerinin gösterilmemesinin incelemeye engel olmayacağı, 5. fıkrasında ise, savcı tarafından istinaf nedenlerinin gerekçeleriyle birlikte 'açıkça' gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı maddede yer alan iki fıkra arasındaki farklılık, kanun koyucunun anlamlı bir tercihinin sonucu olsa gerektir.

⁶⁶ **Ünver/Hakeri**, 774.

⁶⁷ **Erdem/Şentürk**, 109-110.

⁶⁸ **Erdem/Şentürk**, 91; **Artuç/Elmas**, 377.

⁶⁹ **Ünver/Hakeri**, 774; **Artuç/Elmas**, 379.

linde de; istinaf başvurusu üzerine kendisine dosya intikal eden bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığınca varsa dosyadaki tebligat eksiklikleri giderildikten sonra, tebliğname düzenlenmesi, bu tebliğnamenin dosyayla birlikte bölge adliye mahkemesi ceza dairesine verilmesi ve ceza dairesi tarafından tebliğnamenin taraflara tebliği öngörülmüştü⁷⁰. CMK m.278'in ilk şeklindeki bu düzenlemeler, temyiz incelemesinin işleyişine ilişkin CMUK m.316'ya paralel hükümlerdi. Bölge adliye mahkemelerinin kuruluş ve organizasyonunun da, esas olarak Yargıtay örnek alınmak suretiyle yapıldığı söylenebilir⁷¹. İstinaf başvurularıyla ilgili bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılıklarına CMK m.277 ve m.278'de yükletilen görevlerin, özellikle tebliğname düzenlenmesi⁷², başsavcılıkları zorlayacağı ve işleyişi güçleştireceği düşünülmüştür⁷³. Kanımızca bu düşünüşte, yeterli hakim ve savcı sayısının bulunmaması da etken olmuştur.

İstinaf kanun yolu sonucu verilen kesin nitelikteki kararlara karşı, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından itiraz edilebilir (CMK m.308/A). Yargıtay ceza dairelerince verilmiş kararlara karşı itiraz yetkisi ise, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına tanınmıştır⁷⁴ (CMK m.308). Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığına tanınan itiraz yetkisi, olağanüstü kanun yolu niteliğindedir⁷⁵; çünkü itiraz, bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kesin nitelikteki kararlarına karşı öngörülmüştür. Kanımızca bu olağanüstü kanun yolunun öngörülmesi yerindedir; çünkü kesin nitelikte olan, bir başka deyişle aleyhlerine temyiz kanun yoluna başvurulamayacak bazı bölge adliye mahkemesi kararlarında hukuka aykırılıklar bulunabilir. Bu itibarla kesin nitelikteki bazı bölge adliye mahkemesi kararlarının bir kez daha gözden geçirilmesinde yarar vardır. Elbette ki, bu kanun yolunun olağanüstü nitelikte olduğu unutulmamalı ve her hukuka aykırılık iddiasının değil, bariz ve somut hukuka aykırılık-

⁷⁰ Bu hükümlerin değerlendirilmesiyle ilgili bak. **Özbek**, “Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, 17 vd.

⁷¹ Bölge adliye mahkemeleri nezdinde işbölümü esasına göre çalışan hukuk ve ceza daireleri ile bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının varlığı bu tespitin haklılığını göstermektedir. Bölge adliye mahkemesi ile Yargıtay arasındaki teşkilatlanmaya ilişkin başlıca farklılıklar, Yargıtay'daki dairelerin biri başkan beş üyeye, bölge adliye mahkemelerindeki dairelerin ise biri başkan üç üyeye karar vermesi ve Yargıtay Kanunu m.26 uyarınca kurul ve daire başkanları tarafından kendilerine verilen dosyaları inceleyerek bir rapor düzenleyen tetkik hakimlerinin bölge adliye mahkemelerinde yer almamasıdır.

⁷² Tebliğnamenin düzenlenmesinden vazgeçildiği için, CMK m.280/1'de yer alan “Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesinin” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

⁷³ Dosyadaki tebligat eksiklerinin bölge adliye adliyesi Cumhuriyet başsavcılığınca giderileceğine dair CMK m.278'de yer alan hüküm kaldırıldığı için, varsa tebligat eksikliklerinin ilgili daire tarafından giderilmesine dair düzenleme yapılmıştır (CMK m.278/1, cümle 2).

⁷⁴ **Artuç/Elmas**, 379-380.

⁷⁵ Nitekim CMK m.308/A'nın eklenmesiyle, “Olağanüstü Kanun Yolları” başlıklı Üçüncü Kısımın Birinci Bölüm başlığında yer alan “Yargıtay” ibaresi metinden çıkarılmıştır. Bu değişiklikle Birinci Bölüm'ün başlığı; “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi”nden “Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi”ne dönüşmüş ve böylelikle başlık ile içerik arasında uyum sağlanmıştır.

ların bu kanun yolunu başlatması kabul edilmelidir. Bu konuda filtre görevi yapacak olan bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığıdır. Zira taraflara, doğrudan doğruya bölge adliye mahkemesi ceza dairesine itirazda bulunma yetkisi tanınmamıştır. Taraflar; tıpkı CMK m.308'de düzenlendiği ve uygulamada rastladığı üzere bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığına itirazda bulunmak konusunda istemde bulunabilirler⁷⁶. Ancak itiraz yoluna başvurmak, bu istem üzerine veya re'sen bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının takdirindedir. Elbette ki bu takdir yetkisi, işin ciddiyetine uygun bir özenle kullanılmalıdır.

Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yapılacak itiraz başvurusunun, kesin nitelikte kararı veren aynı bölge adliye mahkemesi ceza dairesince incelenecek olması kanımızca yerinde değildir; çünkü bölge adliye mahkemesi ceza dairesi, o konuyla ilgili görüşünü beyan etmiştir, bu görüşünden dönmesi oldukça güçtür. Bu nedenle itirazın; itiraza konu kesin kararda imzası bulunmayan ve fakat bu kararı tesis eden ceza dairesi üyesinin mutlaka yer alacağı (ad hoc) üç veya beş kişilik bir Kurul tarafından değerlendirilmesi uygun olacaktır. Nitekim CMK m.308/A'nın esinlendiği CMK m.308'de, kararına itiraz edilen dairesinin kararını düzeltmemesi halinde, dosyanın Yargıtay Ceza Genel Kuruluna gönderilmesi öngörülmüştür (CMK m.308/3). Sanık aleyhine yapılacak itiraz başvuruları otuz gün süreyle sınırlandırılmış, buna karşılık sanık lehine itirazda ise süre sınırı öngörülmemiştir. İtirazın reddine ilişkin kararlar kesindir (CMK m.308/A, son cümle).

IV. İSTİNAF KANUN YOLUNUN LEHİNDEKİ VE ALEYHİNDEKİ BAŞLICA GÖRÜŞLER VE BU GÖRÜŞLERİN UYGULAMA ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

İstinaf kanun yolunun lehinde ve aleyhinde olmak üzere, bugüne değin çok sayıda görüş ileri sürülmüştür⁷⁷. Deyim yerindeyse birbiriyle taban tabana zıt görüşlerin hareket noktasının, esas itibarıyla aynı olduğu söylenebilir. Örneğin maddi olayın istinafta yeniden incelenebilmesi, istinafin lehindeki en önemli görüş olarak savunulurken; aynı husus, istinafin aleyhine görüş bildirenler tarafından eleştiri konusu yapılmaktadır⁷⁸. Çalışmanın kapsamı gözetilerek konuyla ilgili başlıca görüşlerin istinaf uygulamasıyla birlikte değerlendirilmesi yapılacaktır.

⁷⁶ Uygulamada, bazen bu tahrikin birden çok kez yapıldığı gözlenmektedir. Kanımızca bu tahrik, kural olarak bir kez yapılmalıdır. Aynı içerikte yapılan birden çok başvuru, başsavcılık nezdinde gereksiz bir iş yüküne yol açabilir ve bu durum itiraza konu edilmesi gereken başvuruların layıkıyla incelenmesine engel teşkil edebilir. Hukukun genel ilkelerinden olan hakkın kötüye kullanılması, kanımızca bu başvurular yönünden de hatırdan tutulmalıdır.

⁷⁷ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok, 691 vd.

⁷⁸ Karş. Ünsal, 62.

1. İstinaf Kanun Yolunun Lehindeki Görüşler ve Bu Görüşlerin Uygulama Çerçevesinde Değerlendirilmesi

a. Maddi Yönü Dahil Olmak Üzere İlk Derece Mahkemesi Kararının Bütün Yönleriyle İncelenmesinin Güvence Teşkil Etmesi

İstinafta, kararın maddi yönü dahil olmak üzere bütün yönleriyle incelenmesi, bir başka anlatımla yeniden muhakeme yapılması; istinaf kanun yolunun en büyük faydası olarak gösterilmektedir. Bu itibarla istinaf kanun yolunu savunanların en önemli gerekçesinin, davanın ikinci kez görülmesinin hem adalet hem taraflar için güvence teşkil etmesi olduğu söylenebilir⁷⁹.

Türkiye genelindeki mevcut bölge adliye mahkemesi sayısı ve istinaf kanun yolu uygulaması dikkate alındığında, istinafın en önemli faydası olarak gösterilen kararın maddi yönden yeniden incelenebilmesinin hayata geçmediği görülmektedir. 03.09.2018 Tarihi itibarıyla Türkiye'deki bölge adliye mahkemesi sayısı 11 olmuştur. Türkiye'de 81 il olduğu halde, halen 11 ilde faaliyet gösteren bölge adliye mahkemelerince istinaf incelemelerinin layıkıyla yapılamayacağı açıktır. Her bir bölge adliye mahkemesin yargı çevresi ayrıdır; yargı çevresi oldukça geniş bir alana yayılan mahkemelerin, ikinci derece olarak yargılama yapabilmesi ve bu mahkemelerce yapılacak incelemenin istinaf olarak nitelendirilmesi güçtür⁸⁰. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun kabul ettiği istinafın, "genişletilmiş temyiz" olduğu belirtilmektedir⁸¹. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi ceza dairelerinin istinaf uygulaması gözetildiğinde, bu kanun yolunun kapsamının "genişletilmiş temyiz" aşamasına dahi varmadığı söylenebilir. İstatistiki bir veriye dayanmamakla birlikte, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi ceza dairelerince verilen kararların % 10'dan daha az bir kısmının duruşmalı inceleme sonucu verildiği tahmin edilmektedir. İş yükü bakımından Türkiye'nin en yoğun bölge adliye mahkemesi olan İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'ndeki işleyişin,

⁷⁹ **Taner**, 32; **Şensoy**, "İstinaf", 1067; **Erem**, Faruk: "İstinaf Mahkemeleri", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1-2 (1950), 14 (makalenin elektronik ortamdaki formatı için bak. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/245/2173.pdf>, Erişim Tarihi: 30.12.2018); **Yenisey**, 209; **Öztürk**, Bahri/**Soyaslan**, Doğan/**Gökcan**, Hasan Tahsin/**Metin**, Beytullah/**Doğan**, Fazlı/**Erdoğan**, Yüksel/**Dönmez**, Cemal/**Görüßen**, Hüseyin/**Esen**, Murat/**Sönmez**, Salih/**Cengiz**, Abdi/**De Vires**, Irene/**Gonzales**, Irene/**Ahnborg**, Bertil: Ceza Muhakemesinde İstinaf El Kitabı, Ankara Mart 2007, 4 (kitabın elektronik ortamdaki formatı için bak. <http://www.abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/belgeler/ekutuphane/CezaMuhakemesindeIstinafElKitabi.pdf>, Erişim Tarihi: 30.10.2018); **Öztürk/Erдем**, 712; **Erdem/Şentürk**, 92-93; **Yenisey/Nuhoğlu**, 847; **Öztürk/Tezcan/Erдем/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok**, 692; **Özbek**, "Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar", 11; **Özen**, "Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf", 2345; **Karakehya/Tunçer İnce**, "İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler", 104.

⁸⁰ **Erdem/Şentürk**, 124.

⁸¹ **Yenisey/Nuhoğlu**, 847.

diğer bölge adliye mahkemeleri için de benzer olduğu söylenebilir. Bir başka anlatımla, ilk derece ceza mahkemelerince verilmiş kararların istinaf incelemelerinin tamamına yakını dosya üzerinden değerlendirilmiş ve karara bağlanmıştır. Bu itibarla ikinci derece yargılama hedefi kağıt üstünde kalmıştır ve tarafımızca kağıt üstünde kalacağı öngörülmektedir. Buna karşılık istinaf kanun yolunun işleyişindeki aksaklıkları düzeltmeye yönelik kanun teklifinin genel gerekçesinde; istinafta hukuki denetimin yanı sıra vakıa denetimi de yapılabildiği için, ilk derece mahkemesi kararlarındaki eksiklerin giderilebileceği, böylelikle daha adil kararların verilmesinin sağlandığı belirtilmiştir⁸².

İkinci olarak İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi nezdindeki görüşmelerde, ağırlıklı olarak dosya üzerinden istinaf incelemesine rağmen bölge adliye mahkemelerine gelen işlerin yaklaşık yarısının gelecek yıla devredildiği öğrenilmiştir. Bu devirlerin sonucunda istinaftaki işler kartopu etkisiyle büyüyecek, yine gecikme ve yakınmalar yaşanacaktır⁸³. Nitekim 12 Şubat 2019 tarihli kanun teklifinde; bölge adliye mahkemelerinin işleyişindeki bazı aksakların giderilmesi, daha etkin ve verimli çalışmasının sağlanması amacıyla yönelik olarak bölge adliye mahkemeleri dairelerinin birden fazla heyet halinde çalışması teklif edilmiştir⁸⁴. Kanımızca birden fazla heyetle çalışılmasına ilişkin kanun teklifinin yasallaşması, siyasi irade tarafından bölge adliye mahkemelerinin kuruluş ve faaliyetlerinin desteklenmesi, bölge adliye mahkemesinde görev alan hakim, savcı ve kalem personelinin takdire değer çabası; bu gerçeği değiştirmeyecek gibi görünmektedir⁸⁵.

b. Yargıtay'ın İş Yükünü Azaltması ve Hukuksal Denetimin Layıkıyla Yapılabilmesi

İstinaf kanun yolunun gerekliliğine ilişkin ikinci temel gerekçe, Yargıtay'ın iş yükünün hafifletilmesi⁸⁶ ve bu sayede Yargıtay'ın hukuksal denetimi layıkıyla yapabileceği düşüncesidir⁸⁷. Taner; hukuksal denetimin temyiz incele-

⁸² 12.02.2019 Tarih ve 2/1578 Esas Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (Bak. <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-1578.pdf>, Erişim Tarihi: 18.02.2018).

⁸³ Benzer yönde karşı. **Erdem/Şentürk**, 96-97.

⁸⁴ Bak. Kanun teklifi, m.6.

⁸⁵ Bölge adliye mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin tasarının geri geçilmesi yönünde bak. Bayraktar, **Köksal**, "Türk Ceza Yargılama Hukukunda Bölge Adliye Mahkemelerinin İşlevi" Oturumunda Sunulan Tebliğ, İstinaf Mahkemeleri, Uluslararası Toplantı 7-8 Mart 2003, Ankara Kasım 2003, 198.

⁸⁶ İstinaf kanun yolunun geri getirilmesiyle ilgili hazırlanan tasarılarıdaki hakim düşüncenin, Yargıtay'ın ağır iş yükünün hafifletilmesi olduğu söylenebilir. Aynı yönde bak. **Yenisey**, 40-41; **Kaymaz**, 36.

⁸⁷ **Taner**, 36; **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 192; **Toroslu/Feyzioğlu**, 393; **Öztürk/Soyaslan/Gökcan/Metin/Doğan/Erdoğan/Dönmez/Görüßen/Esen/Cengiz/DeVires/Gonzales/Ahnborg**, 4; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kurıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/**

mesinde layıkıyla yapılabilmesi için Yargıtay kararlarının ayrıntılı gerekçelere dayalı olarak tesis edilmesi ve bu gerekçelerin herkesi tatmin etmesi gereken neredeyse tez niteliğinde olması gerektiğini belirtmiş; ileri sürülen temyiz sebeplerinin yerinde bulunmadığı gibi şablon sayılabilecek ifadelerle yetinilemeyeceğini vurgulamıştır⁸⁸.

1412 Sayılı CMUK döneminde, istinaf kanun yolu öngörülmediği için Yargıtay'ın temyiz kanun yolunun kapsamını aşmak pahasına ilk derece mahkemesi kararlarını maddi yönden de denetlediğine dair eleştiriler yöneltmiştir⁸⁹. CMUK'un "temyiz sebebi" başlıklı m.307 hükmü dikkate alındığında, bu eleştirilerde haklılık payı bulunduğu söylenebilir: "Temyiz ancak hükmün kanuna"⁹⁰

Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok, 692; **Yenisey/Nuhoğlu**, 847; **Öztürk/Erdem**, 712; **Feyzioğlu**, Metin: "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 62 (2006), 28; **Taner**, "5271 Sayılı CMK'nın Temyiz Kanun Yoluna İlişkin Hükümlerinin Yürürlüğe Girmesi Ortaya Çıkan Farklılıklar", 52; **Ünsal**, 71-72.

⁸⁸ **Taner**, 35. Belirtelim ki, Taner tarafından işaret edilen nokta, günümüzde sadece Yargıtay kararları için değil, adil yargılanma hakkının "gerekçeli karar" unsurunun gerçekleşmesi yönünden bütün hakim ve mahkeme kararları için aranmaktadır (Anayasa m.141, CMK m.34). Gerekçeli karar hakkı için bak. **Gölcüklü/Gözübüyük**, No.530 (293); **Harris**, David/**O'Boyle**, Michael/**Bates**, Ed/**Buckley**, Carla: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, Ankara 2013, 271.

Gerekçeli karar hakkının önemi, Anayasa Mahkemesi kararlarında da vurgulanmaktadır (Örneğin bak. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu'nun yukarıda dn. 60'da belirtilen 25.05.2017 tarihli Ali Önal Kararı, § 49, § 51).

⁸⁹ **Selçuk**, Sami: "Temyiz Denetiminin Sınırları ve Bu Sınırlara Uymamanın Kaçınılamaz Sancılı Sonuçları/Açmazları/Tehlikeleri", Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı, Clit:19, Sayı 2 (2013), 319-361. Selçuk, bu yöndeki eleştirilerini şu sözlerle ortaya koymuştur: "... eğer bir denetim organı, istinaf yetkisi bulunmadığı, dolayısıyla duruşma yapmadığı/yapamadığı için sadece yollama yargılamasını gerektiren bozma mahkemesi (yargıtay) işlevini yerine getirmek zorunda olduğu halde, dosyadaki kanıtları değerlendirerek maddi olayları çözüme bağlıyorsa; o artık ne istinaftır, ne de yargıtaydır (bozma mahkemesi). Gerçekten böyle bir yargı organı, duruşma yapmadığı, yapamadığı için istinaf değildir; öte yandan maddi olayları incelediği ve karara bağladığı için de artık Yargıtay değildir. Dolayısıyla yeryüzünde bir benzeri de yoktur". **Selçuk**, "Temyiz Denetiminin Sınırları ve Bu Sınırlara Uymamanın Kaçınılamaz Sancılı Sonuçları/Açmazları/Tehlikeleri", 325-326; **Çınar**, "CMK'nda Temyiz", 950-951.

⁹⁰ Madde metninde yer alan "kanun" sözcüğünün, "hukuka aykırılık" şeklinde anlaşılması gerekir. Bak. **Taner**, 373; **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 197; **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, No.82.2 (1349). Hukuka aykırılık; Anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik ve hatta bazı emirlere aykırı davranışları kapsar biçimde; yani geniş anlaşılmalıdır. Bak. **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 197; **Centel/Zafer**, 873-874; **Keskin**, Serap: Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Nedeni Olarak Hukuka Aykırılık, İstanbul 1997, 189. Hukuka aykırılığın kapsamıyla ilgili ayrıca bak. **Zafer**, Hamide: "Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Sebebi Olarak Emredici Usul Kurallarına Aykırılık", Prof. Dr. Aydın Aybay'a Armağan, İstanbul 2004, 331-351.

CMUK m.307'nin karşılığı, CMK m.288'dir: "Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır. /Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır". Madde metninde geçen hukuk deyiminin de, yazılı olsun veya olmasın, her türlü

muhalif olması sebebine müstenit olur./ Hukukî bir kaidenin tatbik edilmemesi yahut yanlış tatbik edilmesi kanuna muhalefettir”. Öğretide de, Temyiz Mahkemesi (Yargıtay)’ın esas mahkemelerinin maddi olaylara ilişkin takdir ve görüşlerine karışamayacağı; ancak bu takdirin, bir hukuk kuralı hiç dikkate alınmayarak veya yanlış uygulanarak kullanılması halinde, yine hukuki yönlere ilişkin olmak kaydıyla, temyiz incelemesi kapsamında kaldığı belirtilmiştir⁹¹. Bununla birlikte, hukuki yön⁹² ile maddi olayların birbirinden ayrılmasının hüküm niteliğindeki kararların mantıksal bütünlüğüne aykırı ve güç olduğu kabul edilmiş, temyiz denetiminin kapsamının genişlediği de vurgulanmıştır⁹³. Kanımızca Yargıtay, bütünsellik arz eden kararın hukuki yönü ile maddi olayların birbirinden ayrılmasındaki güçlük ve istinaf kanun yolunun mevcut olmaması sebebiyle temyiz incelemesinin kapsamını genişletme zorunluluğu duymuştur. Bu genişletmeye bağlı olarak temyize konu karar, Yargıtay tarafından hem hukuka aykırılık hem de maddi olaylar yönünden denetlenmiş ve bu uygulama yerleşik hale gelmiştir⁹⁴. CMUK m.307’nin kapsamının aşılması suretiyle yerleşik hale “genişletilmiş temyiz” uygulamasının, yapılacak Ceza ve Ceza Muhakemesi reformu kapsamında hukuksal düzenlemeye bağlanarak gerçek yerini bulacağı belirtilmiştir⁹⁵.

c. İstinaf Mahkemesi Hakimlerinin Daha Deneyimli Olması ve İlk Derece Mahkemesi Hakimlerinin Dikkatli Davranmasını Sağlaması

İlk derece mahkemesindeki hakimler, bilgili ve deneyimli olsalar bile, istinaf kanun yolu denetimini yapacak hakimlerin daha bilgili ve deneyimli olmaları gerektiği belirtilmiştir⁹⁶. İdeal olarak isabetli olan bu görüşün hayata

hukuk normu biçiminde anlaşılması gerekir. Bak. **Erdem/Şentürk**, 189. Karş. **Centel/Zafer**, 863; **Yenisey/Nuhoğlu**, 889-890. Temyizin hükmün hukuka aykırılık nedenine dayanabileceğini ilişkin CMK m.288 hükmünün; “teyiz başvurusunun içeriği” başlıklı m.294/2’de yer alan “Temyiz sebebi, ancak hükmün hukukî yönüne ilişkin olabilir” yolundaki hükümle pekiştirildiği söylenebilir.

⁹¹ **Taner**, 365; **Tosun**, Muhakemenin Yürüyüşü, 189; **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, No.83.1 (1348).

⁹² “Hükmün hukukî yönü” kavramı, CMK m.294/2’de de kullanılmıştır.

⁹³ **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, No.82.1 (1348). Benzer yönde bak. **Erdem/Şentürk**, 179-180.

⁹⁴ Benzer yönde bak. **Yenisey**, Feridun: “Temyizin Genişletilmesi Sorunu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1-4 (1987), 123 vd.

⁹⁵ **Yenisey**, “Temyizin Genişletilmesi Sorunu”, 143. Genişletilmiş temyiz; istinaf kanun yolunun uzun yıllardan bu yana uygulandığı Almanya’da 1975 yılında hazırlanan “Kanunoyolları Reform Tasarısı”nda yer almış, uzun yıllar tartışılmış olmakla birlikte, kanunlaşmamıştır. Bak. **Yenisey**, “Temyizin Genişletilmesi Sorunu”, 130; **Ünsal**, 40-41. “Genişletilmiş temyiz yetkisi” kavramının, ilk kez 1974’te Gerhard Fezer tarafından kullanıldığı konusunda bak. **Selçuk**, “Temyiz Denetiminin Sınırları ve Bu Sınırlara Uymamanın Kaçınılamaz Sancılı Sonuçları/Açmazları/Tehlikeleri”, 337.

⁹⁶ **Ünsal**, 66; **Özbek**, “Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, 11.

geçmesi, güçlük arz etmektedir; çünkü Ülkemizde uzun bir süreden bu yana hakim ve savcı açığının varlığı bilinen bir olgudur. Bu olgu, özellikle 15 Temmuz Darbe Girişimi'nden sonra çok sayıda hakim ve savcının meslekten ihracıyla daha da görünür hale gelmiştir.

İlk derece mahkemesi hakimlerinin, verdikleri kararlar istinaf aşamasında yeniden inceleneceği için daha dikkatli bir yargılama yapacakları, bu sayede ilk derece mahkemelerince verilecek kararların isabetinin artacağı belirtilmiştir⁹⁷. Bölge adliye mahkemelerince, ilk derece mahkemesi hakimlerine not verilecek olmasının da bunda etken olacağı vurgulanmıştır⁹⁸. Yaklaşık üç yıllık istinaf uygulamasının, ilk derece mahkemesi hakimlerinin dikkatinin artmasını sağladığına dair anlamlı bir değişikliğe rastlanmadığı söylenebilir.

2. İstinaf Kanun Yolunun Aleyhindeki Görüşler ve Bu Görüşlerin Uygulama Çerçevesinde Değerlendirilmesi

a. Maddi Olayın Yeniden İncelenmesinin Güvence Teşkil Etmemesi

İstinafta maddi olayın yeniden incelenmesine yönelik olarak yapılan muhakemenin, ilk derece mahkemesindeki muhakemeye göre güvence teşkil etmediği, olayın üzerinden uzun zaman geçmesi nedeniyle delil durumunu daha da kötüleştirileceği belirtilmiştir⁹⁹. Erem de; usul işlemlerinin ciddi bir şekilde ve teminatlı koşullarda olmak kaydıyla sadece bir defa yapılmasını, tekrarlanan şeyin her defasında aynı kalmasına olanak bulunmadığını, istinafta yapılacak ikinci muhakemenin çoğunlukla evrak üzerinden yapılacağını, bu durumun doktor tarafından hastaya başka bir doktorun raporuna dayalı olarak teşhis konulmasına benzemesinden endişe etmektedir¹⁰⁰. Yine öğretide, istinafta yapılacak ikinci muhakemenin davaları uzatacağı, suç failleri mümkün olan en kısa sürede cezalandırılmadığı takdirde cezanın genel ve özel önleme etkisinin azabileceği, adaletin gecikmesine yol açabileceği belirtilmektedir¹⁰¹.

İstinaf kanun yolunun güvence teşkil ettiğine ilişkin yapılan açıklamalarda belirtildiği gibi mevcut istinaf uygulaması, genişletilmiş temyiz niteliğindedir ve istinaf kanun yolu başvurularının tamamına yakını dosya üzerinden karara bağlanmaktadır. Bu itibarla maddi olayın yeniden incelenmesinin yaratacağı olum-

⁹⁷ Erdem/Şentürk, 93; Özbek, “Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, 11; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok, 692; Ünsal, 67.

⁹⁸ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok, 692.

⁹⁹ Erdem/Şentürk, 93-94.

¹⁰⁰ Erem, Faruk, Ceza Usulü Hukuku, Ankara 1973, 502; Erem, “İstinaf Mahkemeleri”, 14; Ünsal, 64. Benzer yönde bak. Yenisey, 5-6.

¹⁰¹ Taner, 32-33; Yurtcan, 759, 762; Ünsal, 63.

suzluklar bir yana, istinaf aşamasında duruşma açılarak yeniden incelenen dosya sayısı son derece azdır. Öğretide, bu durumun dar anlamda istinaf sisteminin bir sonucu olduğu; bu nedenle istinaf kanun yoluna karşı çıkılmasının doğru olmadığı görüşü de savunulmaktadır¹⁰².

b. Yargıtay'ın İçtihat Mahkemesi Fonksiyonunu Yerine Getirmesinin Güçlük Arz Etmesi

Bilindiği gibi istinaf kanun yolu başvurusu sonucu verilen bölge adliye mahkemesi kararlarının önemli bir kısmına¹⁰³ karşı temyiz kanun yoluna başvurulamamaktadır (CMK m.286/2). Bu itibarla mevcut istinaf sistemi, ceza uyuşmazlıklarının önemli bir kısmının Yargıtay'ın önüne gitmesini engellemekte; bir başka anlatımla ceza uyuşmazlıklarının önemli bir kısmına karşı temyiz kanun yolu işletilememektedir¹⁰⁴. Bu itibarla Yargıtay'ın içtihat mahkemesi fonksiyonunu layıkıyla yerine getirmesi için kabul edilen istinaf kanun yolunun bizatihi kendisinin, buna engel olduğu söylenebilir¹⁰⁵. Öğretide istinaf kanun yolunun maddi olaydaki hatanın giderilmesinin hukuk devleti ilkesinin gereği olduğu, bu nedenle süreç içerisinde en doğru işleyişin bulunacağı belirtilmiştir¹⁰⁶. Erdem/Şentürk'e göre bu olumsuzluğun giderilmesi için bölge adliye mahkemelerince verilen kararların büyük bir kısmına karşı temyiz kanun yoluna başvurulabilirdir¹⁰⁷. Kanımızca da istinaf kanun yoluyla ilgili bu olumsuzluğun giderilmesi için, bölge adliye mahkemelerince verilen kararların tamamına yakınına¹⁰⁸ karşı temyiz kanun yoluna başvurulabilmesi gerekir. Bunun kabulü halinde ise, özü itibarıyla Yargıtay'ın iş yükü yönünden daha önceki temyiz kanun yolundaki durumla karşılaşması anlamına gelecektir.

İstinaf kanun yolunun kabul edilmesinin; Yargıtay ile bölge adliye mahkemeleri arasında içtihat farklılıklarına yol açabileceği gibi farklı bölge adliye mahkemeleri arasında da içtihat farklılıklarına yol açabileceğine işaret edilmiştir¹⁰⁹. 5235 Sayılı Kanun m.35'te bölge adliye mahkemeleri arasındaki içtihat farklılıklarının Yargıtay tarafından giderilmesine ilişkin bir düzenlemeye yer

¹⁰² Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok, 693.

¹⁰³ Kesin bir veriye dayanmamakla birlikte, ilk derece ceza mahkemelerince verilen kararların yaklaşık % 90'nın istinaf kanun yolu aşamasında kesinleştiği söylenebilir.

¹⁰⁴ Yenisey/Nuhoğlu, 847.

¹⁰⁵ Karş. Yenisey/Nuhoğlu, 847; Erdem/Şentürk, 93, 170.

¹⁰⁶ Yenisey/Nuhoğlu, 847.

¹⁰⁷ Erdem/Şentürk, 170.

¹⁰⁸ Kanımızca burada, Haziran 2014 yılında kaldırılan sulh ceza mahkemelerinin görev alanı ölçüt olarak alınabilir ve iki yıla kadar hapis cezası gerektiren suçlarla ilgili bölge adliye mahkemesince verilen kesin nitelikteki kararlara karşı temyiz kanun yolu kabul edilmeyebilir.

¹⁰⁹ Erdem/Şentürk, 93; Özbek, "Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar", 24; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok, 693.

verilmiş ise de¹¹⁰, bölge adliye mahkemesi kararlarının önemli bir kısmına karşı temyiz kanun yoluna başvurulmadığı dikkate alındığında¹¹¹, içtihat farklılıklarının giderilmesi yolunun sınırlı bir etki yaratacağı söylenebilir. Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru sonucu verdiği yeni tarihli bir kararda; hem Yargıtay daireleri arasındaki hem bölge adliye mahkemeleri arasındaki içtihat farklılıklarının adil yargılanma hakkını ihlal ettiği sonucu varılmıştır¹¹². İchtihat farklılıklarının; adil yargılanma hakkının ihlalini teşkil edebileceğine ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararı, sorunun ciddiyetini göstermektedir.

c. İlk Derece Mahkemesi Hakimleri İle Bölge Adliye Mahkemesi Hakimlerinin Dikkatinin Dağılıma Tehlikesi ve Bölge Adliye Mahkemelerinin İş yükünün Ağırlaşması

İlk derece mahkemesi hakimlerinin, verecekleri kararların istinaf kanun yolu aşamasında ikinci kez incelemeye tabi tutulacak olması nedeniyle dikkatlerinin azalabileceği belirtilmektedir¹¹³. Kanımızca da istinaf kanun yolunun varlığı, ilk derece mahkemesi hakimlerinin dikkatinin dağılmasına yol açabilir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yapılan değişiklikle bölge adliye mahkemelerinin bozma yetkisi önemli ölçüde daraltılmıştır. Değişiklikten sonra bölge adliye mahkemeleri, istinafa konu kararın gerekçe içermemesi (CMK m.289/1-g) ve savunma hakkının ihlali (CMK m.289/1-h) nedenlerine dayalı olarak bozma kararı veremeyeceklerdir. Bu durum, bölge adliye mahkemelerinin görev kurallarına aykırılık haricinde, bozma kararı verme olağanı ciddi biçimde ortadan kaldırmıştır. Çünkü hükmün hukuka aykırı delillere dayanması da dahil olmak üzere, CMK m.289'un g ve h bentleri haricindeki kesin hukuka aykırılık hallerine kolay rastlanmamaktadır¹¹⁴.

Mevcut işleyişte bölge adliye mahkemelerinin bozma yetkisinin daraltılması, kimi ilk derece mahkemelerinin dikkatinin dağılmasının yol açabilir. İstinafa konu kararın bölge adliye mahkemesince hukuka aykırı bulunması ve fakat bu aykırılığın CMK m.289 kapsamında olmaması halinde, gerekçe ve

¹¹⁰ Erdem/Şentürk, 93; Özbek, “Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, 24; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer Sırma/Kırıt Saygılar/Akcan Alan/Özaydın/Tütüncü Erden/Villemin Altınok/Tok, 693.

¹¹¹ Erdem/Şentürk, 93. Benzer yönde bak. ve karşı. Yenisey/Nuhoğlu, 847.

¹¹² Anayasa Mahkemesi'nin 2017/29896 Bireysel Başvuru Numaralı Yasemin Bodur başvurusuyla ilgili verdiği 25.12.2018 tarihli ihlal kararı (RG 22.02.2019, No.30694).

¹¹³ Erdem/Şentürk, 94; Erem, “İstinaf Mahkemeleri”, 13; Ünsal, 67-68.

¹¹⁴ Bölge adliye mahkemeleri ceza dairelerince verilen bozma kararlarının derlendiği bir çalışmada yer alan kararların niteliği, tespitini haklılığını göstermektedir. Bak. Yüksektepe, Mert Asker: Bölge Adliye Mahkemeleri Ceza Dairelerinin Bozma İlamlarına Göre Hukuka Kesin Aykırılık, İstanbul Ocak 2018. Anılan kitap, bin sayfayı aşkındır ve bozma kararları içermektedir. Bu kararların büyük bir kısmının, görev kurallarına aykırılığa ilişkin olduğu; diğer bozma kararlarının ise, ağırlıkla gerekçe ve savunma hakkının ihlaline dayalı olarak verildiği anlaşılmaktadır.

savunma hakkı ihlali olsa bile, bölge adliye mahkemesince duruşma açılmasını ve yargılama yapılmasını gerektirmektedir. Bu karara karşı, CMK m.286 uyarınca temyiz kanun yolunun açık olması ve Yargıtay'ca hükmün bozulması halinde; bu yargılama kesinleşinceye değin kural olarak bölge adliye mahkemesinde kalacaktır; çünkü temyize konu karar, bölge adliye mahkemesince verilen hüküm niteliğindeki nihai karardır (CMK m.286, m.304/2). İkinci olarak istinaf başvurusu, bölge adliye mahkemesince esastan red veya düzelterek esastan red edilse bile, bu kararlara karşı temyiz başvurusunda bulunulduğunda ve Yargıtay'ca bozma kararı verildiğinde, dosya yine bölge adliye mahkemesine gelecek ve kesinleşinceye değin ilk derece mahkemesine intikal etmeyecek, Yargıtay ile bölge adliye mahkemesi arasında kalacaktır. Bu nedenlerle ilk derece mahkemelerinin, hüküm verdikten sonra dosyanın kendilerine intikal etmeyeceği düşüncesiyle yargılamada dikkatlerinin dağılması tehlikesi mevcuttur¹¹⁵. Bu tehlikenin, kanun koyucu tarafından da fark edildiği söylenebilir; çünkü 12.02.2019 tarihli kanun teklifinde, bölge adliye mahkemesince istinaf başvurusunun esastan reddi ile istinaf başvurusunun düzeltilerek esastan reddine dair verilen kararlara karşı, temyiz kanun yoluna başvurulması ve temyizde bozma kararı verilmesi halinde; dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir¹¹⁶. Kanun teklifindeki bu değişiklik önerisi, ilk derece mahkemelerinin dikkatli olmasını sağlayabilir ise de, değişiklik sonucunda bölge adliye mahkemelerinin dikkatinin dağılma tehlikesinin mevcut olduğu söylenebilir. Kanımızca değişiklik önerisi yasallaştığı takdirde; kimi bölge adliye mahkemeleri, dosyanın tekrar kendilerine gelmemesi için istinaf başvurusunun esastan reddine veya düzeltilerek reddine karar verme eğilimine girebilirler. Böylesi bir eğilim, bölge adliye mahkemesince sınırlı sayıda verilen ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davanın yeniden karara bağlanması olasılığını daha da düşürecektir.

Gerekçe ve savunma hakkının ihlali yönünden bozma kararı veremeyecek olan bölge adliye mahkemesi, bu durumlarda kural olarak duruşma açacak ve yeniden hüküm tesis edecektir. Bu takdirde, bölge adliye mahkemelerinin aşırı bir iş yüküyle karşılaşmasından endişe edilmektedir¹¹⁷. Ayrıca istinaf kanun yolu, Yargıtay'a gidecek işlerin sayısını azaltmış olmakla birlikte; istinafin

¹¹⁵ Karş. **Yenisey**, 218 vd.

¹¹⁶ Bak. yukarıda dn. 82'de belirtilen kanun teklifi. Anılan kanun teklifiyle CMK m.304 ve m.307'de değişiklik yapılması öngörülmektedir.

¹¹⁷ Karş. **Şen**, Ersan/**Yenice**, Nilüfer: "Direnme Yasağı ve Anayasaya Aykırılık Sorunu", <http://www.hukukihaber.net/direnme-yasagi-ve-anayasaya-aykirlilik-sorunu-makale,5518.html>, Erişim Tarihi: 10.01.2019). Adı geçen yazarlar tarafından şöyle denilmiştir: "Esasında faaliyete yeni geçen bölge adliye mahkemelerinde; dosya yoğunluğunun oluşmaması, yani dosyaların birikmesinin önüne geçilmesi, bir anlamda iş yükünün olağan seyirde tutulması, "içtihat mahkemesi" olan Yargıtay'ın maddi vakia yargılamasından uzaklaşması, bu yolla dosya sayısının azaltılması gibi, uygulamaya dayalı kaygıların varlığı gözden kaçmamaktadır."

bölge adliye mahkemelerinin iş yükünü ciddi bir şekilde artırdığı, kararın maddi yönden incelenmesinin zahmetli olduğu açıktır¹¹⁸.

İstinaf incelemesi aşamasında, bölge adliye mahkemesinin de dikkati dağıtabilir. Bilindiği gibi bölge adliye mahkemesince verilen bütün kararlara karşı, temyiz başvurusunda bulunulamamaktadır (CMK m.286/2). Bu itibarla ceza muhakemesindeki uyuşmazlıkların büyük bir kısmı istinafta kesinleşmektedir. Bir başka anlatımla, istinaf incelemesi sonucu kesinleşecek kararla ilgili olarak başvurulabilecek olağan bir kanun yolu bulunmadığı için bölge adliye mahkemesinin istinaf incelemesi esnasında dikkati dağıtabilir.

SONUÇ

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 7 Nolu Protokol m.2’de düzenlenen cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkı, istinaf kanun yolunun varlığını zorunlu kılmamaktadır. Mevcut iş yükü, bölge adliye mahkemelerinin sayısı ve burada görevli hakim, savcı ve kalem personeli sayısı düşünüldüğünde; bu mahkemelerce istinaf incelemesinin ikinci derece yargılama olacak biçimde yapılması mümkün gözükmemektedir. Şu anki istinaf uygulaması, genişletilmiş temyiz olarak nitelendirilmektedir. Genişletilmiş temyiz uygulaması, Yargıtay tarafından yaklaşık yüzyıl boyunca başarıyla uygulanmıştır. Öngörülen amaçlara uygun bir şekilde işlemeyen istinaf kanun yolu uygulamasından vazgeçilmesi ve burada görev alan deneyimli yargıçların ilk derece mahkemesinde görev almasının sağlanması uygun olacaktır. Böylelikle ilk derece mahkemelerindeki yargılamaların kalitesi yükselecektir. Bu nedenlerle kanımızca Ülkemizde uzun bir geçmişi bulunan ve Yargıtay tarafından başarıyla uygulanan genişletilmiş temyiz uygulamasına geri dönmeli, bu yönde yasal değişiklikler yapılmalıdır. Ceza muhakemesinde kural olarak nihai kararların Yargıtay tarafından verilmesi, geçmiş tecrübelerle uygun olacağı gibi bireylerin verilen kararlara güven duymasını sağlayacaktır.

¹¹⁸ Erdem/Şentürk, 96-97.

KAYNAKÇA

- Artuç**, Mustafa/**Elmas**, Mehmet Tevfik: Ceza Muhakemesinde Duruşma Yönetimi ve İstinaf, Ankara Ağustos 2017.
- Aşkın**, Uğur: Ceza Muhakemesinde İstinaf Kanun Yolu, Ankara 2018.
- Bayraktar**, Köksal: “Türk Ceza Yargılama Hukukunda Bölge Adliye Mahkemelerinin İşlevi” Oturumunda Sunulan Tebliğ, İstinaf Mahkemeleri, Uluslararası Toplantı 7-8 Mart 2003, Ankara Kasım 2003 (176-198).
- Bıçak**, Vahit: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Ekim 2018.
- Centel**, Nur/**Zafer**, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul Eylül 2018.
- Çakmut Yenerer**, Özlem: “İstinaf Mahkemesi Olarak Bölge Adliye Mahkemeleri -Kuruluşu ve İşleyişi-”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (2005) (343-362).
- Çınar**, Ali Rıza: “CMK’nda Temyiz”, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Das Strafrecht im deutsch-türkischen Rechtsvergleich, Yayına Hazırlayanlar (Herausgegeben von) Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf – Prof. Dr. Yener Ünver, Cilt:III, İstanbul 2010 (929-1020).
- Devellioğlu**, Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara 2003.
- Erdem**, Mustafa Ruhan/**Şentürk**, Candide: Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları, Ankara Ekim 2018.
- Erem**, Faruk: “İstinaf Mahkemeleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1-2 (1950) (9-17).
- Erem**, Faruk: Ceza Usulü Hukuku, Ankara 1973.
- Eryılmaz**, Mesut Bedri: Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Ankara Kasım 2012.
- Feyzioğlu**, Metin: “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 62 (2006) (27-61).
- Gökçen**, Ahmet/**Balcı**, Murat/**Alşahin**, Mehmet Emin/**Çakır**, Kerim: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2018.
- Gözübüyük**, Şeref/**Gölcüklü**, Feyyaz: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara 2005.
- Güngör**, Devrim: Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara 2016.
- Harris**, David/**O’Boyle**, Michael/**Bates**, Ed/**Buckley**, Carla: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, Ankara 2013.

- İtişgen**, Rezzan: “Ceza Muhakemesinde İstinaf”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:5, 16 (2014).
- Karakehya**, Hakan/**Tunçer İnce**, Asuman: “İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2 (2017) (99-136).
- Kaymaz**, Seydi: Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara Ekim 2017.
- Keskin**, Serap: Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Nedeni Olarak Hukuka Aykırılık, İstanbul 1997.
- Kunter**, Nurullah/**Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul Kasım 2006.
- Özbek**, Veli Özer/**Doğan**, Koray/**Bacaksız**, Pınar/**Tepe**, İlker: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Eylül 2018.
- Özbek**, Veli Özer: “Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf (CMK m.272-285): Yapısı, İşleyişi, Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, Ceza Hukuku Dergisi, 30 (Nisan 2016) (7-28).
- Özbek**, Veli Özer: Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı, CMK İzmir Şerhi, Ankara 2005.
- Özen**, Muharrem: “Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65/4 (2016) (2331-2388).
- Özen**, Mustafa: Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Ankara Eylül 2018.
- Öztürk**, Bahri/**Erdem**, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006.
- Öztürk**, Bahri/**Soyaslan**, Doğan/**Gökcan**, Hasan Tahsin/**Metin**, Beytullah/**Doğan**, Fazlı/**Erdoğan**, Yüksel/**Dönmez**, Cemal/**Görüşen**, Hüseyin/**Esen**, Murat/**Sönmez**, Salih/**Cengiz**, Abdi/**De Vires**, Irene/**Gonzales**, Irene/**Ahnborg**, Bertil: Ceza Muhakemesinde İstinaf El Kitabı, Ankara Mart 2007.
- Öztürk**, Bahri/**Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Gezer Sırma**, Özge/**Kırıt**, Yasemin F. Saygılar/**Akcan Alan**, Esra/**Özaydın**, Özdem/**Tütüncü Erden**, Efser/**Villemin Altınok**, Derya/**Tok**, Mehmet Can: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Eylül 2018.
- Parlar**, Ali/**Sekmen**: Orhan, Ceza ve Hukuk Muhakemesinde İstinaf ve Temyiz, Ankara Şubat 2017.
- Sarıgül**, Ali Tanju: Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara Ocak 2017.
- Selçuk**, Sami: “Temyiz Denetiminin Sınırları ve Bu Sınırlara Uymamanın Kaçınılamaz Sancılı Sonuçları/Açmazları/Tehlikeleri”, Prof. Dr. Nur

Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı, 2 (2013) (319-361).

Soyaslan, Doğan: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2018.

Surlu, Mehmet Handan: "Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi Açısından İstinaf (Üst) Mahkemeleri veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi," Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2 (2000), (459-480).

Şahin, Cumhuriyet/Göktürk, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku II, Ankara 2012.

Şahin, Cumhuriyet: Ceza Muhakemesi Hukuku I, Ankara 2012.

Şen, Ersan/Yenice, Nilüfer: "Direnme Yasağı ve Anayasaya Aykırılık Sorunu", <http://www.hukukihaber.net/direnme-yasagi-ve-anayasaya-aykirlilik-sorunu-makale,5518.html>, Erişim Tarihi: 10.01.2019)

Şensoy, Naci: "İstinaf", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 12/4 (1946), (1058-1072).

Taner, Fahri Gökçen: "5271 Sayılı CMK'nın Temyiz Kanun Yoluna İlişkin Hükümlerinin Yürürlüğe Girmesiyle Ortaya Çıkan Farklılıklar", Ankara Barosu Dergisi, 4 (2017) (49-77).

Taner, Tahir: Ceza Muhakemeleri Usulü, İstanbul 1955.

Toroslu, Nevzat/Feyzioğlu, Metin: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Ekim 2018.

Tosun, Öztekin: Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Cilt:1, Genel Kısım, İstanbul 1984.

Tosun, Öztekin: Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Muhakemenin Yürüyüşü, İstanbul 1973.

Turhan, Faruk: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006.

Ünsal, Cengiz: Ceza Muhakemesinde İstinaf, Ankara Ekim 2016.

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Eylül 2018.

Yalvaç, Gürsel: Karşılaştırmalı-Gerekçeli TCK, CMK, CGTİK ve İlgili Kanunlar ile Yönetmelikler, Ankara 2007.

Yaşar, Osman: Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, 3. Cilt, Ankara Eylül 2018,

Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Eylül 2018.

Yenisey, Feridun: "Temyizin Genişletilmesi Sorunu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1-4 (1987) (117-143).

- Yenisey**, Feridun: Ceza Muhakemesinde İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu, İstanbul 1979.
- Yıldırım**, M. Kâmil: “Kanun Yolu Olarak İstinaf”, İstinaf Mahkemeleri, Uluslararası Toplantı 7-8 Mart 2003, Ankara Kasım 2003 (285-317).
- Yıldırım**, M. Kâmil: Hukuk Devletinin Gereği İstinaf, İstanbul 2000.
- Yılmaz**, Zekeriya: Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi, Ankara Şubat 2007.
- Yurtcan**, Erdener: CMK Şerhi, İstanbul Kasım 2005.
- Yüksektepe**, Mert Asker: Bölge Adliye Mahkemeleri Ceza Dairelerinin Bozma İlamlarına Göre Hukuka Kesin Aykırılık, İstanbul Ocak 2018.
- Zafer**, Hamide: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Sebebi Olarak Emredici Usul Kurallarına Aykırılık”, Prof. Dr. Aydın Aybay’a Armağan, İstanbul 2004 (331-351).

